UNIVERIZTA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Daniel DOLEJŠÍ

Komparace humanitárních intervencí NATO v Kosovu a OSN v Somálsku z hlediska legality a legitimity zásahu

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Dušková

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedl v seznamu literatury.

V Olomouci 28. května 2012 .....

podpis

Touto cestou bych rád vyjádřil poděkování všem, kteří mě podporovali a inspirovali při psaní této práce. Zvláštní poděkování za cenné připomínky, podněty a rady, které mi pomohly při vypracování této bakalářské práce, patří mé vedoucí práce Mgr. Lence Duškové.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: **2010/2011**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Daniel DOLEJŠÍ**
Osobní číslo:	**R09801**
Studijní program:	**B1301 Geografie**
Studijní obor:	**Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu:	**Komparace humanitárních intervencí v Kosovu a v Somálsku z hlediska legality a legitimity zásahu**
Zadávající katedra:	**Katedra rozvojových studií**

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je porovnání humanitárních intervencí v Kosovu a v Somálsku z hlediska legality a několika vybraných hledisek legitimity zásahu. V práci budou analyzována jednotlivá kritéria legitimity. Následně budou podle těchto kritérií intervence porovnány. Dále bude během práce poukázáno na některé změny ve strategii vedení operací, na změny v motivacích zasahujících států a na dopady těchto změn vzhledem k legitimitě zásahů. Poslední kapitola bude obsahovat závěry vyplívající ze vzájemné komparace obou intervencí.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**

Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HODER, Lukáš. POLITICA MUNDI [online]. 19.8.2008 [cit. 2011-05-04]. Kosovo (1999) a Gruzie (2008). Dostupné z WWW: <http://politicamundi.blogspot.com/2008/08/kosovo-1999-gruzie-2008.html>. GLANVILLE, Luke. Somalia Reconsidered: An Examination of the Norm of Humanitarian Intervention. Macquarie University, Australia, 1.9.2005. Dostupné z: http://sites.tufts.edu/jha/files/2011/04/a178.pdf Human Rights Watch : World Report. USA : [s.n.], 2009. 576 s. Dostupné z WWW: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2009_web.pdf>. KOLÍN, Vilém. C.E.E.O.L. [online]. 2007 [cit. 2011-05-04]. Legitimita humanitární intervence: morální pohled. Dostupné z WWW: <http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=b4712700-7ae9-4561-8a77-5f3b905f2f32>. MARTIN, Major L. M. Somalia: Humanitarian Success and Political/Military Failure. GlobalSecurity.org [online]. 1995, 2012 [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/MLM.htm PORTELA, Clara. Humanitarian Intervention, NATO and International Law. BITS. 2000, 00.4, s. 40. Dostupný také z WWW: <http://www.bits.de/public/pdf/rr00-4.pdf>. WALZER, Michael. Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations. New York : Basic Books, 200. 361 s.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lenka Dušková**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **11. května 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 10. ledna 2012

Podpis vedoucího práce: ..... **Datum:** .....

Podpis vedoucího katedry: ..... **Datum:** .....

(c) IS/STAG , Portál - Podklad kvalifikační práce , R09801 , 11.05.2011 13:26

Obsah

Obsah 7

Seznam použitých zkratek 8

Abstrakt 10

1 Úvod 11

2 Historické jádro konfliktu 16

2.1 Kosovo — úvod do historie konfliktu 16

2.2 Somálsko — úvod do historie konfliktu 18

3 Humanitární intervence 20

3.1 Definice a původ humanitární intervence 20

3.1.1 Klasifikace operace v Kosovu 23

3.1.2 Klasifikace operací v Somálsku 24

4 Legalita 31

4.1 Otázka legality intervence v Kosovu 31

4.2 Legalita intervence v Somálsku 43

4.3 Komparace legality intervencí 47

5 Legitimita intervencí 49

5.1 Jak definovat legitimitu? 49

5.1.1 Podmínky jus ad bellum 50

5.1.2 Podmínky jus in bello 53

5.2 Legitimita intervence v Kosovu 54

5.3 Legitimita intervencí v Somálsku 60

5.4 Komparace intervencí dle hledisek legitimity 66

6 Závěr 71

7 Seznam použitých zdrojů 74

Příloha 1 82

Seznam použitých zkratek

ICISS	The International Commission on Intervention and State Sovereignty (Mezinárodní komise pro intervence a státní suverenitu)
ICRtoP	International Coalition for the Responsibility to Protect (Mezinárodní koalice zodpovědnosti za ochranu)
KFOR	Kosovo Force
KLA	Kosovo Liberation Army (Kosovská osvobozenecká armáda)
KVM	Kosovo Verification Mission (Kosovská kontrolní mise)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
OFDA	Office of U.S. Foreign Disaster Assistance (Úřad pro pomoc při neštěstí v zahraničí)
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě)
OSN	Organizace spojených národů
R2P	Responsibility to Protect
UÇK	Ushtria Çlirimtare e Kosovës (Kosovská osvobozenecká armáda)
UN	United Nations (Organizace spojených národů)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)
UNITAF	Unified Task Force
UNMIK	United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (Mise OSN v Kosovu)
UNOSOM I	United Nations Operation in Somalia I (Operace Organizace spojených národů v Somálsku I)

UNOSOM II	United Nations Operation in Somalia II (Operace Organizace spojených národů v Somálsku II)
UNPREDEP	United Nations Preventive Deployment Force
UNPROFOR	Untied Nations Protection Force
USA	United States of America (Spojené státy americké)

Abstrakt

Práce se zabývá humanitárními intervencemi v Kosovu a v Somálsku. Přibližuje historické jádro konfliktů. Na intervence nahlíží z pohledu legality a legitimity zásahů, odpovídá na otázku, zda intervence byly legální a také legitimní a vysvětluje rozdíly mezi intervencemi na základě vzájemného porovnání. Zabývá se také otázkou rozhodovací pravomoci Rady bezpečnosti OSN a problémy, ke kterým může během rozhodování o vykonání humanitární intervence dojít.

Klíčová slova: humanitární intervence, legalita intervence, legitimita intervence, spravedlivá válka, Organizace spojených národů, Charta OSN, lidská práva, suverenita státu, odpovědnost za ochranu, Kosovo, Somálsko

Abstract

This study is focused on humanitarian interventions in Kosovo and Somalia. At the beginning, the study deals with historical roots of conflicts then it deals with legality and legitimacy of interventions. The interventions are compared from the both of views – legality and legitimacy. The study also examines the processes of decision of United Nations Security Council.

Key words: humanitarian intervention, legality of intervention, legitimacy of intervention, just war, United Nations, UN Chart, human rights, state sovereignty, responsibility to protect, Kosovo, Somalia

1 Úvod

Přestože od sebe Kosovo a Somálsko leží vzdušnou čarou přes čtyři tisíce kilometrů[1], mají ve své historii společný bod. Na obou územích v devadesátých letech zasahovala vojska z jiných zemí, v Somálsku to bylo vojsko pod velením OSN a USA, v Kosovu vojáci NATO. Při konfliktech došlo nejen k úmrtí samotných vojáků, ale také civilistů. Intervence v Somálsku byla na rozdíl od té kosovské autorizována Radou bezpečnosti OSN, což z ní dle Charty OSN činí intervenci legální.[2] Ve své práci se však budu zabývat nejen legalitou, ale také legitimitou humanitárních intervencí a v tomto ohledu například Kurth pokládá intervenci v Somálsku za neúspěšnou, jelikož se jí nepodařilo zastavit násilí páchané na lidských právech.[3] Somálská intervence se skládala se ze tří operací, z nichž dvě dopadly velmi neúspěšně a ta, která být úspěšná mohla, nakonec nevyužila svého potenciálu – dosažení odzbrojení militantních složek. Intervence v Kosovu by mohla být z těchto dvou považována za tu úspěšnější, alespoň dle hodnocení Kosovské komise,[4] ačkoliv byla neschválená Radou bezpečnosti OSN. Jestliže je intervence autorizována Radou bezpečnosti, nemusí to tedy nutně znamenat, že je legitimnější než operace Radou schválená. Na intervenci v Kosovu, která byla vedena jen o pár let později než ta v Somálsku, si můžeme všimnout jistých změn, ať už to jsou například změny motivací intervenujících států, změny ve strategii vedení boje nebo rozdílné důvody užití silových prostředků. Na tyto změny bych v práci chtěl poukázat a pokusit se vysvětlit, proč k nim mohlo dojít. Například rozhodnutí o provedení intervence výhradně pomocí vzdušných sil může negativně ovlivnit volbu strategických cílů operace, které mohou být vzhledem k omezeným možnostem vzdušné síly (možnost útočit pouze na větší cíle a ne na jednotlivce) v rozporu s některým z hledisek legitimity intervence (například diskriminací, proporcionalitou). Legitimitu budu posuzovat podle hledisek, dle kterých na humanitární intervence nahlíží Mezinárodní komise pro intervence a státní suverenitu (ICISS).[5]

[1] Google Inc., 2011 (Google Earth Version 6.1.0.4738)
[2] OSN, 1945, kapitola VII, článek 42
[3] Kurth, 2006, str. 88
[4] Tesón, 2009
[5] ICRtoP, 2006

Komise byla založena pod vedením kanadské vlády. Hlavními zakladateli byl Gareth Evans a Mohamed Sahnoun.[6] Založení komise bylo reakcí na slova tehdejšího Generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. Ten snad i na základě často vedených humanitárních intervencí v 90. letech (Rwanda, Somálsko, Bosna, Kosovo) otevřel diskuzi nad tím, jak lze ochránit jednotlivé obyvatele planety, na kterých je pácháno násilí a zároveň nepoškodit suverenitu státu. Zprávu vytvořenou komisí ICISS při posuzování legitimity využiji proto, že cílem této komise bylo vytvoření konceptu správného vedení humanitární intervence. Tato zpráva ICISS z prosince 2001 vytyčuje pět hlavních kritérií,[7] která by humanitární intervence měla splňovat a doporučuje státům, aby se jejím konceptem řídily. V roce 2005 byly hlavní body konceptu odpovědnosti za ochranu obyvatel – Responsibility to Protect, přijaty mezinárodním společenstvím na summitu OSN.[8] Byly součástí dokumentu s názvem In larger freedom, který na summitu představil generální tajemník OSN Kofi Annan.[9]

Jak jsem již nastínil výše, intervence v Somálsku byla autorizována Radou bezpečnosti. Ta vydala rezoluci, která povolovala užití síly a všech dostupných prostředků k dosažení míru. Jednalo se o rezoluci OSN 794(1992).[10] V případě kosovské intervence byla vydána řada rezolucí, rezoluci poskytující svolení k užití síly však nikdy Rada bezpečnosti OSN nevydala.[11] Na důvody, které k této skutečnosti vedly, se zaměřím v kapitole zabývající se legalitou humanitárních intervencí. Autorizace intervence Radou bezpečnosti a vydání rezoluce povolující užití síly činí mezi intervencemi v Somálsku a v Kosovu zásadní rozdíl. I přes absenci autorizace intervence v Kosovu však intervence proběhla a došlo při ní rovněž k užití silových prostředků. Charta OSN, která je zakládající listinou OSN, se v kapitole VII věnuje tomu, za jakých podmínek lze vůči jinému státu použít silových prostředků. Články obsažené v kapitole VII Charty OSN jsou pro mou práci stěžejní, jelikož především dle nich budu nahlížet na legalitu intervencí. Abych však mohl posuzovat legalitu intervencí, musím nejdříve určit, zda lze operace v Kosovu a v Somálsku označit za humanitární intervence. K určování charakteru operací jsem využil tří základních

[6] Ralph Bunche Institute for International Studies, 2002 a Stand (datum neuvedeno)
[7] ICISS, 2001, str. 32-37
[8] ICRtoP, 2009
[9] United Nations, 2005,
[10] Informační centrum OSN v Praze, 1999
[11] K tomuto závěru jsem dospěl sledováním všech rezolucí týkajících se Kosova, které byly vydány od počátku konfliktu až do současnosti. Zdrojem pro mě byl web Rady bezpečnosti OSN.

podmínek, které podle Kolína definoval Adam Roberts. Při posuzování těchto podmínek zjistíme, zda operaci, kterou se zabýváme, lze zařadit do skupiny humanitárních intervencí,[12] avšak výklad definice a posuzování podmínek nemusí být vždy jednoznačný. Z výše uvedených řádků vyplívá, že na humanitární intervenci lze zkoumat nejen její legalitu, ale také lze podle předem definovaných kritérií určit, zda byla operace legitimní.

Za cíl bakalářské práce jsem si proto vybral porovnání humanitárních intervencí v Kosovu a v Somálsku z hlediska legality a několika vybraných hledisek legitimity zásahu. V práci budou analyzována jednotlivá kritéria legitimity a jejich možné výklady. Následně budou podle těchto kritérií intervence porovnány. V závěru práce bych chtěl vymezit hlavní rozdíly mezi intervencemi.

Práce se skládá z úvodu, čtyř kapitol a závěru. V první kapitole bych chtěl nejprve přiblížit historický vývoj konfliktů v Kosovu a v Somálsku. Upozorním především na důležité momenty v historii Kosova a Somálska, které mohly výrazněji ovlivnit současnou situaci na obou územích (například současnou skladbu obyvatelstva, převládající náboženství, důvod nejednotnosti Somálska). V následující kapitole se zaměřím na konkrétní operace, které byly v Kosovu i v Somálsku provedeny a pro hlubší analýzu vyberu ty, které lze klasifikovat jako humanitární intervence. V dalších dvou kapitolách bych se chtěl zabývat pojmy legalita a legitimita humanitární intervence. Nejprve poskytnu vysvětlení, proč intervence byly nebo nebyly legální a uvedu závěry z vybraných akademických článků, ze kterých jsem v bakalářské práci zejména čerpal (Glanville, Greenwood, Charney, Roberts, Tesón a další) a nakonec přejdu ke vzájemné komparaci intervencí. Dále se pak budu zabývat hledisky legitimity zásahu a provedu komparaci intervencí z vybraných hledisek legitimity. V závěru shrnu, zda intervence byly legální i legitimní, zaměřím se na hlavní rozdíly mezi nimi a na základě poznatků získaných během psaní této práce si odpovím na otázku, zda je v dnešní době k vykonání intervence nezbytná autorizace OSN, přesněji řečeno, zda má v konečném důsledku legalizace intervence OSN výrazný dopad na hledisko legitimity intervence.

[12] Kolín, 2007, str. 7

Pracoval jsem především s literaturou psanou současnými akademiky. Autory, kteří se ve svých článcích zabývají legalitou intervencí, v mé práci reprezentuje James Kurth, který se zabývá rozporem mezi tím, jak by měla vypadat ideální humanitární intervence z pohledu legality a jaká je současná realita. Opíral jsem se i o dílo Jonathana Charneye (1943-2002). Ten se zabývá mezinárodním právem reprezentovaným Chartou OSN a dále potenciálním vývojem mezinárodního práva v návaznosti na humanitární intervenci NATO v Kosovu. Z amerických autorů jsem vybral práci Fernanda Tesóna, který působí na Floridské státní univerzitě.[13] Ve svém článku se snaží najít odpověď na otázku, zda intervence v Kosovu může sloužit jako precedens budoucím humanitárním intervencím? Otázku legality intervence v Kosovu řeší i Adama Roberts. Dále jsem čerpal z práce Sira Christophera Greenwooda, který je soudcem u Mezinárodního soudního dvora a rovněž se ve svém článku zabývá problematikou legality intervence v Kosovu.

V druhé polovině své bakalářské práce, která je zaměřena na problematiku legitimity intervencí, jsem využil závěrů a argumentů Australana Luka Glanvilla, který působí na Griffithské univerzitě v Queenslandu. Jeho akademické práce jsou především o mezinárodních vztazích, suverenitě státu a odpovědností státu za ochranu obyvatelstva. [14] Pro moji práci byl nejpřínosnější článek, ve kterém zkoumá aspekty, které ovlivnily legitimitu intervence v Somálsku. Legitimitu intervence v Somálsku jsem také určoval na základě závěrů, které vychází z práce Johna Stuparta.[15] Jeho článek rozebírá jednotlivé podmínky legitimity intervence a snaží se vysvětlit, zda v případě intervence v Somálsku tyto podmínky byly splněny. Snažil jsem se také využít relevantních zdrojů, které byly psány autory z jiných zemí než anglicky mluvících. Především při čtení článků amerických autorů jsem totiž občas dospěl k závěru, že jsou až příliš nekritičtí vzhledem k intervenujícím Spojeným státům jak v Somálsku, tak v Kosovu.

Rozhodl jsem se proto vybrat práci pedagoga Teheránské univerzity Djamchida Momtaze, jelikož ve svém článku přestavuje dle mého názoru velmi pragmatický náhled na legalitu intervence v Kosovu. Z Momtazova článku vyplívá, že dle jeho názoru byl zásah NATO v Kosovu nelegální, jelikož Charta vlastně ani nevěnuje jakýkoliv prostor

[13] Florida State University College of Law, datum vydání neuvedeno
[14] Griffith University, 2010
[15] LinkedIn, 2010

problematice humanitární intervence a zásahu do vnitřních záležitostí státu.[16] Také jsem čerpal z článku, který napsal Abdullahi Warfa. Tato práce byla přínosná především z toho důvodu, že se autor v článku zabývá dvěma různými pohledy teoretiků na hledisko proporcionality intervence. Tyto pohledy zmiňuji v závěrečné části této bakalářské práce, která porovnává intervence z hlediska legitimity. Nejčastější témata, která si Warfa ve svých článcích vybírá, jsou regionálními konflikty v okolí Somálska (Ogaden, Etiopie) a dětská práva.[17] Mezi mé další zdroje patřily ročenky a zprávy vydané organizací NATO, OSN a statistická ročenka vydaná Statistickým úřadem v Kosovu. V akademických článcích a zprávách vydanými OSN jsem se občas setkával s nepřesností dat uvedených u některých událostí, jako například den vydání některé z rezolucí, nebo den konání schůze nejvyšších představitelů států. Tyto nepatrné nesrovnalosti však nepovažuji za podstatné, jelikož žádným způsobem neovlivnily podstatu ani závěr mé bakalářské práce.

[16] Momtaz, 2000
[17] Peace and Collaborative Development Network, 2011

2 Historické jádro konfliktu

2.1 Kosovo — úvod do historie konfliktu

Kosovo, v minulosti známé jako Stara Srbija, je nejmenší a zároveň nejhustěji osídlenou oblastí bývalé Jugoslávie. Do konce 17. století se jednalo převážně o území obývané Srby, avšak kvůli dlouhé vládě Turků (1459 – 1912) se začala skladba obyvatelstva v Kosovu měnit. Do Kosova se začali z jihu stěhovat Albánci vyznávající, stejně jako Turci, islám. V roce 1912 se území opět stalo srbským díky dobytí Kosova Srby a Černohorci a také díky opětovnému stěhování Srbů zpět do Kosova. Hovořit tedy můžeme o odlišnostech etnických, národnostních, jazykových i náboženských, což s sebou už z hlediska zkušeností z minulosti často přinášelo řadu problémů. Příkladem nám může být třeba genocida maloasijských Arménů Turky v letech 1915 – 1916.[18]

Generál Tito v roce 1945 uznal Kosovo jako autonomní provincii v rámci socialistické Federativní republiky Jugoslávie.[19] V roce 1953 se stal prvním prezidentem Jugoslávie.[20] Mezi léty 1948 – 1991 se počet Albánců v Kosovu ztrojnásobil,[21] a to převážně kvůli vyšší porodnosti albánského etnika. S rostoucím počtem Albánců v Kosovu se podmínky občanů zhoršovaly, jelikož hospodářský rozvoj v Kosovu nestačil reagovat na albánskou populační explozi.[22] Podmínky obyvatel Kosova také negativně ovlivnila volba nového prezidenta Jugoslávie, kterým se stal Slobodan Miloševič. Nový prezident výrazně sympatizoval se srbskou menšinou, která v roce 1991 tvořila 10% obyvatelstva Kosova.[23] Miloševič ustavil srbštinu v Kosovu jako úřední jazyk, zrušil autonomii provincie z roku 1945 a přičlenil Kosovo k Srbsku. Vydal zákaz albánských médií, nařídil hromadné propouštění etnických Albánců ze státní správy, zdravotnictví, školství a veškerých podniků ve vlastnictví státu.[24]

Již v roce 1992 navázali nejradikálnější skupiny kosovských Albánců spojení s Jasharem Salihu, který ze zahraničí řídil financování UÇK – militantních albánských

[18] Šlachta, 2007, str. 47
[19] Autor neznámý (web Encyclopedia of the Nations), 2007
[20] Gardner, Scott, Rohan, Shackleton, 2002, str. 343
[21] Statistical Office of Kosovo, 2008, str. 11
[22] Šlachta, 2007, str. 25
[23] Statistical Office of Kosovo, 2008, str. 11
[24] Stojarová, 2003

jednotek v Kosovu. Kosovská osvobozenecká armáda začala s ozbrojenými útoky namířenými proti srbské policii a vojsku v dubnu 1996[25], což je všeobecně prezentováno jako důsledek Daytonských mírových dohod podepsaných 14. prosince 1995.[26] Dohody podepsané zástupci Svazové republiky Jugoslávie, Chorvatska a Bosny a Hercegoviny sice pomohly k nastolení míru ve válce mezi národy Srbů a Chorvatů proti muslimským Bosňákům, avšak vzhledem k tomu, že dohoda uznala současné hranice Svazové republiky Jugoslávie a nevyslyšela žádost kosovských Albánců na osamostatnění Kosova, rozpoutal se tak konflikt mezi UÇK a srbskými vojenskými jednotkami.[27] V roce 1997 vypukla v Kosovu občanská válka mezi UÇK[28] a srbskými jednotkami. UÇK byla skupina kosovských Albánců, kteří si kladli za cíl osamostatnění území Kosova od Srbska.

Boje ukončil až zásah NATO, který v červnu roku 1999 donutil srbské jednotky, aby se stáhly. Administrativní správu nad Kosovem převzala mise OSN UNMIK. Na bezpečnostní situaci v regionu dohlíží síly NATO pod zkratkou KFOR. Albánci po ukončení bojů se srbskými vojáky vyhnali většinu Srbů a dalších nealbánckých obyvatel z Kosova. Ačkoliv v regionu působí jednotky NATO, nepokoje i nadále pokračují. V roce 2004 došlo k zabití 19 lidí a zhruba 600 utrpělo zranění. Major Ján Parimucha, jehož slova cituje Šlachta, události doslova popsal jako „řádění zfanatizovaného davu“, který vypálil stovky srbských domů, ale i objekty sloužící misi OSN UNMIK. Příčinu této události připisuje faktu, že kosovští Albánci věděli, že KFOR nemá mandát k užití zbraní.[29] Situace v současném Kosovu je zatím nejasná. Kosovo je de facto samostatným územím s vlastní správou, není však mezinárodně uznaným státem, ačkoliv některé země Kosovo za samostatný stát světa uznávají.[30]

[25] Stojarová, 2003
[26] Office of the high Representative in Bosnia and Herzegovina, 1995
[27] Kosovo - Svědomí Evropy, 2008
[28] UÇK - Ushtria Çlirimtare e Kosovës (Kosovská osvobozenecká armáda)
[29] Šlachta, 2007, str. 26
[30] AFP, 2008

2.2 Somálsko — úvod do historie konfliktu

Takzvaný Roh Afriky, jak se také oblasti dnešního Somálska často přezdívá, byl dlouho izolován od okolního světa, a postrádal zájem Evropských velmocí. Zájmy Evropanů o toto území začaly vzrůstat v polovině 19. století, jelikož Adenský záliv, omývající břehy Somálska, začali využívat Britové, kteří potřebovali na území dnešního Somálska založit stanoviště pro doplnění zásob uhlí a jídla lodím mířícím do hlavní Britské kolonie – Indie. Stejné zájmy měly v Somálsku i Francie a Itálie. Francie založila přístav Ville de Djibouti a Itálie se usídlila v dnešní Eritrei. V roce 1889 projevil zájem o Roh Afriky i etiopský vládce Menelik II. Tímto započalo soupeření čtyř mocností o území Somálska a přilehlého okolí.[31]

Již v roce 1888 došlo k dohodě mezi Velkou Británií a Francií. Výsledkem této dohody byla demarkační linie, která zaručovala vznik francouzského území nazvaného Côte Française des Somalis, které zůstalo pod francouzskou správou až do roku 1977, kdy získalo nezávislost jako Republika Džibutsko. Britské pobřežní území se v osmdesátých letech začalo formovat především díky dohodám zaručujícím ochranu náčelníkům místních kmenů. S podporou náčelníků tak mohl vzniknout British Somaliland.[32] Právě chování náčelníků lokálních kmenů lze označit za příčinu následných problémů v Somálsku, které způsobily především mocenské boje mezi nimi. O vnitrozemskou část země se přela hlavně Itálie s Etiopií, která nakonec Itálii porazila v bitvě u Aduwy.[33] Změny v dění v oblasti Rohu Afriky nastaly po nastolení fašismu v Itálii diktátorem Mussolinim. Ten v roce 1936 dobyl Etiopii. Vzniká tak Italská východní Afrika. V roce 1960 získávají italské a britské kolonie nezávislost, přičemž se rozhodlo o jejich spojení a vzniku Somálské republiky, která byla vyhlášena 1. července 1960.[34] Ve skutečnosti se však stále jednalo o dvě země kopírující hranice bývalé italské a britské kolonie. K důležitému převratu na politické scéně došlo v roce 1969, kdy byl místní policií zavražděn prezident Muhammad Egal a do čela státu se tak za několik dní dostal velitel armády Mohamed Siad Barre, který se svou diktátorskou

[31] Cultural Orientation Resource Center, 2004; Gascoigne, 2001
[32] Cultural Orientation Resource Center, 2004; Gascoigne, 2001
[33] Gascoigne, 2001
[34] Lacina a kol., 1987, str. 568

politikou[35] vyjádřil podporu Sovětskému svazu a marxismu. Po pádu etiopského císaře Haile Selassieho v roce 1977 zaútočilo Somálsko na Etiopii. V té však východní blok spatřoval důležitějšího spojence, než jakým bylo Somálsko, a tak za podpory sovětských zbraní a vojenských jednotek z Kuby Etiopie získala zpět náhorní plošinu Ogaden, což způsobilo masivní stěhování Somálců zpět do Somálska. Tato existenční nejistota a represivní režim Siada Barreho přiměla Somálce k tomu, aby se začali sdružovat do lokálních ozbrojených jednotek pod vedením klanových vůdců. V roce 1988 pak vypukla občanská válka[36], která vedla ke svržení diktátora (1991).[37] Velké sucho s přispěním konfliktů způsobilo rozsáhlé škody na zemědělské úrodě, což v roce 1992 vyústilo v rozsáhlý hladomor. Rozvojové agentury a neziskové organizace začaly do země posílat potravinovou pomoc. Tu si však mezi sebe rozdělili vojáci z válčících kmenů, tudíž se nedostala k té skupině obyvatelstva, která ji nejvíce potřebovala. OSN proto do Somálska vyslalo vojáky, kteří doprovázeli pozorovatele OSN a konvoje s humanitární pomocí v rámci operace UNOSOM I, která však postrádala mandát k užití silových prostředků (charakterem operace se podrobně zabývám v podkapitole 3.1.2). Dvě následující operace, UNITAF a UNOSOM II už od Rady bezpečnosti mandát k užití všech nezbytných silových prostředků k dosažení míru dostaly. V lednu roku 1993 se díky OSN podařilo v Addis Abebě podepsat dohodu o míru a odzbrojení mezi patnácti kmeny. Situace se přesto výrazně nezlepšila. V březnu 1994 se americké a evropské jednotky rozhodly ze Somálska stáhnout a na místě zůstaly pouze jednotky Indie a afrických zemí. Ke konci roku 1994 bylo hlavní město Mogadishu rozděleno mezi dva nejsilnější kmeny. V březnu 1995 byly ze Somálska evakuovány i zbylé jednotky. OSN tak definitivně ukončila svou přítomnost v Somálsku.[38]

[35] Samatar, 2010
[36] Gascoigne, 2001
[37] Gardner, Scott, Rohan, Shackleton, 2002, str. 153
[38] Cultural Orientation Resource Center, 2004; Gascoigne, 2001

3 Humanitární intervence

3.1 Definice a původ humanitární intervence

Ještě než na historii Kosova a Somálska navážu událostmi, které bezprostředně předcházely humanitárním intervencím, musím nejprve termín humanitární intervence přesněji definovat. Proto bych se chtěl v této části kapitoly věnovat původu a definici humanitární intervence. První známky pokusů o zásahy, které bychom dnešní terminologií mohli nazývat humanitární intervencí, Knudsen nachází už ve starověkém Řecku a Římě. Ve starověku měli římští panovníci hrozit Peršanům, že pokud budou vykonávat represe proti křesťanskému lidu kvůli tomu, jaké náboženství vyznává, bude proti nim vedena válka. Toto jednání Knudsen považuje za počátek dnešních humanitárních intervencí, ačkoliv v době starověku tento pojem ještě neexistoval.[39] Domnívá se, že původ nedávných humanitárních intervencí, které probíhaly v devadesátých letech 20. století, lze nalézt v 19. století, přičemž odkazuje na intervenci Británie a Francie do Libanonu, ke které došlo v roce 1860. Intervence byla vedena na ochranu Maronitů, kteří byli utlačováni především z toho důvodu, že vyznávají křesťanství.[40] Jak lze definovat současné humanitární intervence?

Holzgrefe uvádí, že se jedná o užití síly proti státu za účelem prevence nebo ukončení vážného porušování lidských práv a rozsáhlého násilí, které je pácháno na obyvatelstvu tohoto státu.[41] Podobně znějící definici přijalo NATO na zasedání v Scheveningenu, které se konalo v roce 1999.[42] Důležité je, že se jedná o užití síly v případech, kdy intervenující nemá povolení státu, kterého se zásah bezprostředně týká a suverenita tohoto státu je tak narušena. Centrum strategických studií proto připomíná poměrně nedávný zásah ve Východním Timoru, který však nelze klasifikovat jako humanitární intervenci, ačkoliv jejím cílem bylo zastavení porušování lidských práv, jelikož k intervenci došlo se souhlasem indonéské vlády.[43] Holzgrefe však dodává, že intervence, jejímž cílem je zastavení represí a masivního porušování lidských práv, není jedinou, kterou lze definovat jako intervenci humanitární. Za humanitární intervenci

[39] Knudsen, 2009, str. 4, 5
[40] Knudsen, 2009, str. 2
[41] Holzgrefe, 2003, str. 18
[42] Centre for Strategic Studies, 2000
[43] Centre for Strategic Studies, 2000

považuje i neozbrojené intervence, jejichž podstatou jsou především ekonomické a diplomatické sankce. Dále také uvádí zvláštní případy ozbrojených humanitárních intervencí, při kterých je však hlavní cílem ochrana občanů intervenujícího státu před nebezpečím, které jim hrozí ve státě, ve kterém se v tu chvíli nachází.[44]

Jelikož Charta OSN, základající listina Spojených národů, nepovoluje užití síly v jiných případech, než v sebeobraně a v případě, že užití síly schválí Rada bezpečnosti OSN, je i vedení humanitární intervence neschválené Radou bezpečnosti v rozporu s Chartou. Jelikož je Charta OSN jedním z důležitých pramenů mezinárodního práva, lze pak takovou intervenci označit za nelegální. Centrum strategických studií uvádí, že se některé státy zasazují o to, aby byla stanovena formální kritéria, kterých musí být dosaženo, aby intervence mohla být zahájena. Navrhovaná kritéria, která však doposud nebyla žádnou z deklarací OSN přijata, jsou následující:[45]

a) jde zde přítomná hrozba nebo výskyt závažného a rozsáhlého porušování lidských práv

b) musí existovat jasný a objektivní důkaz takového ohrožení

c) vláda státu není ochotna nebo schopna přijmout nápravná opatření

e) jedná se o naléhavý případ

f) použití síly by mělo být posledním možným řešením

g) cíle intervence jsou jasně vysvětleny veřejnosti a mezinárodnímu společenství

h) hlavním cílem intervence je zastavení porušování lidských práv

i) akce je podporována těmi, jejichž práva jsou porušována a jejichž ochrana je hlavním motivem intervence

j) existuje zde všeobecná podpora států v okolí toho státu, jehož suverenita má být narušena

k) musí být předpokládána vysoká pravděpodobnost úspěchu intervence

[44] Holzgrefe, 2003, str. 18
[45] Centre for Strategic Studies, 2000

l) měl by existovat plán postkonfliktního budování míru

m) použití síly by mělo být úměrné stanoveným cílům

n) během akce je potřeba dbát na dodržování mezinárodního práva v oblasti řízení války[46]

Tato kritéria velmi úzce souvisí s hlediskem legitimity intervence, kterým se budu v práci dále zabývat. Hledisko legitimity intervence lze definovat jako pohled, který nám na základě předem stanovených podmínek, které aplikujeme na konkrétní intervenci, pomůže objasnit, zda vedení zkoumané intervence bylo morálně správné.

Abych mohl zkoumat hledisko legality i legitimity intervencí v Kosovu a Somálsku, budu muset nejdříve určit, zda se skutečně o humanitární intervenci jednalo. Příklad Východního Timoru, který zmiňuji na začátku této kapitoly, dokládá, že každý zásah vedený za účelem zastavení masivního porušování lidských práv nemusí být nutně klasifikován jako humanitární intervence. Proto je důležité si stanovit kritéria, podle kterých budu na intervence nahlížet a následně budu schopen určit, zda se jednalo o intervence humanitární. Kolín využívá definice humanitární intervence, kterou podle něho Adam Roberts definuje jako ozbrojený zásah uvnitř hranic suverénního státu bez souhlasu jeho nejvyšších autorit za účelem ochrany místních obyvatel před utrpením nebo smrtí. Zároveň udává tři základní body, podle kterých můžeme určit, zda se v případě jakéhokoliv zásahu uvnitř sátu jednalo o humanitární intervenci.

1. Humanitární intervence je ozbrojená, protože účast ozbrojených složek je jejím hlavním bodem.
2. Je to intervence (zásah), jelikož se jedná o překročení hranice státu vojenskými jednotkami, aniž by měl stát možnost vznést jakékoliv námitky.
3. Intervence je humanitární, protože je zaměřena především proti porušování lidských a humanitárních práv.[47]

Nyní si tedy pokládám otázku, zda se skutečně v případě Kosova a Somálska jednalo o zásahy naplňující podmínky tak, aby intervence mohly být klasifikovány jako humanitární, nebo zda se jednalo o zásahy, které patří do skupiny jiné?

[46] Centre for Strategic Studies, 2000
[47] Kolín, 2007, str. 7

3.1.1 Klasifikace operace v Kosovu

V prvním případě tedy posuzujeme, zda byla intervence uvnitř Svazové republiky Jugoslávie, konkrétně tedy do její části nazývané Kosovo, humanitární intervencí podle výše zmíněné definice. Zasahujícím v tomto případě byla Severoatlantická aliance pod vedením vojsk USA. Operace nesla název Spojenecká síla (Operation Allied Force). Při této intervenci bylo použito 912 bojových letounů, které vykonaly přes 37 tisíc letů a samotné Spojené státy při této operaci nasadily 31 600 vlastních vojáků.[48] Tímto operace splňuje první dvě podmínky pro klasifikaci jako humanitární intervence. Bod číslo 3 je prakticky v každém případě sporný a vždy záleží na tom, z jakého úhlu pohledu na něj budeme nahlížet. Totiž prokazovat to, že je operace zaměřena především proti porušování lidských a humanitárních práv a nikoliv na jiný cíl, kde je potírání zločinů proti lidským právům pouze doprovodným jevem, může být často složité.

Fernando R. Tesón k teorii klasifikace humanitární intervence dodává, že humanitární intervenci je nutné chápat jako pomoc obětem represí, které se snaží získat svobodu a vymanit se z tyranie. Ve své práci uvádí, že hlavní motivací NATO bylo zastavení represí na civilním obyvatelstvu.[49] P. T. Egan se domnívá, že ačkoliv humanitární pohnutky a pomoc obětem represí nemusely být těmi jedinými, které Američany do Kosova vedly, rozhodně zde zastoupené byly.[50] Ne všichni s tímto tvrzením však souhlasili.[51] Například vlády některých států a to i takových velmocí, kterými je Rusko nebo Čína, intervenci v Kosovu odsoudily. Popřely, že se jednalo o humanitární intervenci, zpochybnily motivy NATO a neváhaly operaci označit za akt agrese, což je z pohledu základních principů spravedlivé války nepřípustné.[52] Jak dále Tesón uvádí, umírněnější kritika říká, že ochrana lidských práv mohla být motivem NATO, ale v současnosti (bohužel), ochrana lidských práv neopravňuje k užití síly. Také nevylučuje názory odborníků, kteří říkají, že NATO chtělo svým útokem pouze přimět Jugoslávii k řešení otázky Kosova. Tesón nakonec předkládá tvrzení:„Nápadným rysem incidentu v Kosovu je jeho relativní *čistota*…“[53] Spojením „relativní čistota“

[48] Egan, 2001, str. 40
[49] Tesón, 2009
[50] Egan, 2001, str. 40
[51] Tesón, 2009
[52] Tesón, 2009
[53] A striking feature of the Kosovo incident is the relative *purity* of the incident…

přesně vystihuje celou situaci. I podle třetí základní podmínky pro určování povahy operace se jednalo o humanitární intervenci, ačkoliv by s tímto tvrzením jistě zástupci některých států nesouhlasili.

Mohli bychom se také zabývat tím, zda lze intervenci v Kosovu klasifikovat jako humanitární intervenci vedenou na pomoc obětem genocidy. Termín genocida v článku 2 definuje Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocida, která byla Valným shromážděním OSN přijata v roce 1948.[54] Za genocidu lze považovat kterýkoli z níže uvedených činů, který byl spáchaný s úmyslem zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu.

a) usmrcení příslušníků skupiny

b) způsobení těžkého ublížení na zdraví tělesném i duševním

c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její fyzické zničení

d) provedení opatření směřující k zabránění rození dětí v rámci skupiny

e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné[55]

Mezinárodní soudní dvůr události v Kosovu považuje za systematický teror na obyvatelstvu zahrnující vraždy a znásilňování, nikdy je však neoznačil za genocidu.[56] Intervenci v Kosovu proto nelze klasifikovat jako humanitární intervenci vedenou na pomoc obětem genocidy.

3.1.2 Klasifikace operací v Somálsku

Pokud se chceme zabývat konfliktem v Somálsku, musíme pozorně sledovat vývoj celé intervence. Zjistíme totiž, že zásah v Somálsku nebyl pouze jednou intervencí, ale skládal se ze tří na sebe navazujících operací. Cílem této práce je porovnat humanitární intervence v Kosovu a v Somálsku, proto je důležité přesně určit,

[54] Schabas, 1948
[55] The Human Rights Web, 1997
[56] BBC News, 2001

jaké události v Somálsku do porovnání můžeme zahrnout a jaké naopak neodpovídají definici humanitární intervence.

V lednu 1991 došlo ke svržení Siada Barreho, somálského diktátora a země se ocitla uprostřed občanské války. Vláda Spojených států tuto špatnou situaci registrovala velmi brzy a během dvou měsíců od vypuknutí občanské války začala prostřednictvím neziskových organizací a agentur OSN do země posílat humanitární pomoc. Rozsáhlý hladomor způsobený suchem však přinutil přes 140 tisíc Somálců k útěku do Keni.[57] V dubnu 1992 odstartovala první operace OSN. Dne 24. dubna 1992 totiž Rada bezpečnosti vydala rezoluci 751(1992), kterou založila operaci zvanou UNOSOM I. Rada tehdy požádala Generální sekretariát OSN o vyslání padesáti pozorovatelů z různých zemí OSN. Ti měli dohlížet na to, zda mezi znepřátelenými kmeny panuje příměří.[58]

Od října 1991 v Somálsku probíhaly tuhé boje o hlavní město Mogadishu. Hlavními soupeřícími stranami byli generál Mohamed Farah Aidid a prozatímní prezident Ali Mohamed Mahdi. Dále v zemi probíhaly boje o Kismayo a na severozápadě země se místní elity pokoušely o vyhlášení nezávislého Somalilandu. Země byla bez jakékoliv centrální vlády. Odhady OSN uvádí, že v roce 1992 zhruba dvě třetiny obyvatel, což v té době bylo asi čtyři a půl milionu lidí, trpěly hladem. Do října 1992 zemřelo v Somálsku přes 300 tisíc lidí. Dva milióny lidí se vystěhovaly ze svých domovů a pohybovali se na hranicích s okolními státy, nebo se jim podařilo ze země zcela uprchnout. Padesát zmíněných pozorovatelů mělo také dohlížet na šíření humanitární pomoci neziskovými organizacemi a agenturami OSN, což bylo vzhledem ke špatné infrastruktuře velmi obtížné.[59] Generální sekretariát stanovil stodenní plán akce a jmenoval Mohammeda Sahnouna hlavním reprezentantem Somálska. 27. července 1992 vydala Rada bezpečnosti další rezoluci, 767(1992), kterou ustanovila čtyři základní konfliktní zóny. Dále schválila vyslání 750 mužů do každé z těchto zón. Celkový počet vojáků OSN v Somálsku tak čítal 3 500 mužů. 8. září se Rada bezpečnosti ještě rozhodla navýšit počet jednotek na 4 219 mužů a 50 pozorovatelů.[60]

[57] Glanville, 2005, str. 2
[58] United Nations, 1997
[59] Glanville, 2005, str. 2
[60] United Nations, 1997

Jedna z podmínek klasifikující humanitární intervence zní:„Je to intervence (zásah), jelikož se jedná o překročení hranice státu vojenskými jednotkami, aniž by měl stát možnost vznést jakékoliv námitky.“[61] To znamená, že by na případný nesouhlas vládnoucích elit ve státě, kterému by hrozilo narušení jeho suverenity příchodem cizích vojsk, nebyly brány ohledy a intervence by byla i přes jejich negativní stanovisko vedena. To se však v případě operace UNOSOM I nestalo. Jak uvádí zpráva OSN, 27. a 28. dubna totiž byla podepsána dohoda mezi znepřáteleným generálem Mohamedem Farahem Aididem a prozatímním prezidentem Ali Mohamedem Mahdim. Touto dohodou obě strany schválily přítomnost pozorovatelů OSN a dokonce byla schválena i účast vojenských jednotek, které měly za úkol chránit konvoje s humanitární pomocí. Jedna z podmínek pro zařazení zásahu do kategorie humanitární intervence tedy splněna nebyla. V případě UNOSOM I se tak nejednalo o humanitární intervenci, tudíž do závěrečné komparace, ani do posuzování legality a legitimity operací nemůže být zahrnuta. Jednalo se totiž o peacekeepingovou akci.[62] Peacekeepingová akce je prakticky jedním z nástrojů, které má Rada bezpečnosti k dispozici při plnění svého hlavního cíle — udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Zásadní rozdíly mezi humanitární intervencí a peacekeepingovou operací jsou následující:

a) peacekeepingová operace se může konat pouze v případě, že s jejím provedením souhlasí autority státu, v kterém mají být vojáci umístěni

b) peacekeepingová operace je vždy jednoznačně nestranná, nezvýhodňuje tedy žádný subjekt a ani neurčuje viníka nastalé situace

c) peacekeepingové operace nemají mandát k užití vojenské síly, výjimkou jsou případy sebeobrany[63]

Prvních šest měsíců roku 1992 nejevila vláda USA o Somálsko větší zájem a spokojila se pouze s poskytováním humanitární pomoci skrze prostředníky. James Woods, který byl zástupcem náměstka Obrany pro africké záležitosti mezi léty 1984 – 1994 říká,[64] že Spojené státy měly své zájmy v Somálsku především během Studené války, jelikož zde mohly zaujmout strategické pozice. Tuto tezi potvrzuje i Valerie

[61] Kolín, 2007, str. 7
[62] United Nations, 1999
[63] United Nations Peacekeeping, 1999
[64] Glanville, 2005, str. 2

Loflandová, která výbornou strategickou pozici regionu přisuzuje hlavně blízkosti ropných polí na Středním východu.[65] V lednu 1992 Andrew Natsios, ředitel úřadu s názvem Office of Foreign Disaster Assistance,[66] který se zabývá katastrofami v zahraničí, označil Somálsko za „největší stav nouze na světě“[67] a zaměstnanci Úřadu pro africké záležitosti se snažili upoutat pozornost Ministerstva zahraničních věcí USA, avšak jak Woods uvedl, násilí a hlad byly pro administrativu USA pouze záležitostí podřadného charakteru.[68] Za důležitý faktor také považuje absenci zájmu médií, což bylo zcela v kontrastu se situací Kurdů v severním Iráku, která tehdy byla velmi medializovaná. Nezájem médií o Somálsko tak napomohl i vládě George H. W. Bushe, která mohla situaci v Somálsku zcela ignorovat bez větších politických dopadů.

Nicméně v červenci 1992 obdržel prezident Bush dopis od amerického velvyslance v Keni, který mu zde popisoval situaci v somálských uprchlických táborech. Hlavička dopisu nesla název Den v pekle. Emotivní popis událostí možná přiměl Bushe jednat. Tento dopis ve svých knihách vzpomíná více autorů. Gleis píše, že si dopis zřejmě získal prezidentovu pozornost.[69] DiPrizio zase zmiňuje moment, kdy po přečtení tohoto dopisu prezident Bush nařídil Ministerstvu zahraničí, aby se důkladněji začalo zabývat Somálskem a přineslo nějaké pozitivní výsledky.[70] Proti těmto autorům stojí tvrzení Chih-Hann Chana, který ve své knize o dopise rovněž píše, avšak příčinu následného konání prezidenta přisuzuje až zprávě o Somálsku, která byla otištěna 19. července 1992 v New York Times.[71] Loflandová ve své práci zase cituje Jamesona, který se domnívá, že prezidenta neovlivnil pouze dopis od ambasadora Hempstona, ale také hodnocení Jima Kundera, který byl ve stejnou dobu vyslán na místo pod záštitou amerického Úřadu pro pomoc při neštěstí v zahraničí (OFDA), které odpovídalo hodnocení dopisu od ambasadora z Keni.[72] Ve stejné době Bushův největší soupeř v nastávajících prezidentských volbách, demokrat Bill Clinton, zesiloval kritiku lhostejnosti Bushe vůči situaci v Somálsku. Stejně tak humanitární a neziskové

[65] Lofland, 2003, str. 53
[66] Tento úřad spadá pod Agenturu Spojených států pro mezinárodní rozvoj
[67] Lyons, Samatar, 1995, str. 30
[68] ‘a third tier issue’, Glanville, 2005, str. 2,
[69] Gleis, 2011, str. 62
[70] DiPrizio, 2002, str. 50
[71] Chan, 2011, str. 73
[72] Lofland, 2003, str. 56

organizace se zhoršující situací žádaly zásah USA.[73] Zde trochu narážíme na bod 3 klasifikující humanitární intervence.

Podle Kolína Adams říká, že „intervence je humanitární, protože je zaměřena především proti porušování lidských a humanitárních práv“[74] a mohli bychom opět spekulovat o tom, zda Bush budoucí operaci schválil právě z humanitárních důvodů, nebo zda to bylo politické rozhodnutí související s kritikou a nastávajícími volbami. Na druhou stranu zde existuje dopis od velvyslance z Keni, který mohl být jedním z faktorů, který přiměl prezidenta jednat. Od srpna 1992 tak USA začaly letecky dovážet potraviny do Somálska, jelikož právě hladovění obyvatelstva Bush označil za nejpalčivější problém. Glanville uvádí, že do této doby bylo ve třech největších zpravodajských centrech v USA o krizi v Somálsku vydáno celkem pouze patnáct zpráv. Bohužel v Somálsku nedošlo k zásadnímu obratu. Situace se ještě více zhoršovala, jelikož pomoc nepronikala tam, kde byla skutečně zapotřebí, a bylo jasné, že bude ke splnění úkolu potřeba do Somálska poslat více pozemních jednotek.[75]

Generál Colin Powell i Pentagon vyslání amerických vojsk do USA nepodporovali, ovšem Bushově rozhodnutí nebránili.[76] Admirál David Jeremiah na schůzi výboru poslanecké sněmovny doslova řekl: „Jestli si myslíte, že jsou síly Spojených států zapotřebí, můžeme tuhle práci udělat.[77] Bush se rozhodl jednat za předpokladu, že se k němu připojí i ostatní státy a dostane mandát Rady bezpečnosti.[78] Za důležité také považoval, aby Spojené státy měly velení nad celou operací. Rada bezpečnosti pak 3. prosince 1992 vydala rezoluci 794(1992), kterou schválila užití všech nezbytných prostředků k dosažení míru. V rámci OSN se tato operace nazývá Unified Task Force (UNITAF). Prezident Bush na zmíněnou rezoluci reagoval o den později slovy: „Somálský lid, obzvláště pak děti v Somálsku, potřebují naši pomoc. Jsme schopni zmírnit jejich utrpení. Musíme jim pomoct, aby mohli žít. Musíme jim dát

[73] Glanville, 2005, str. 3
[74] Kolín, 2007, str. 7
[75] Glanville, 2005, str. 4
[76] Glanville, 2005, str. 4
[77] „If you think U.S. forces are needed, we can do the job.“ Citováno ve Western, 1999
[78] Glanville, 2005, str. 4

naději. Amerika musí jednat.“[79] Operaci nazval Operation Restore Hope. Ve výsledku se jednalo pouze o jiné označení UNITAF.[80]

V prosinci Bush poslal do Somálska první vojáky. V době vrcholu operace bylo v Somálsku skoro 30 tisíc Američanů a celkově v rámci UNITAF podle statistik OSN bylo vysláno skoro 40 tisíc vojáků.[81] Vojska měla pokrývat 40% území Somálska.[82] Již od začátku Operace Restore Hope se počítalo s tím, že pokud následující prezidentské volby v USA vyhraje Bill Clinton, velení nad situací v Somálsku opět převezme OSN. Tato operace zajisté splňuje první dva body klasifikace humanitární intervence, které uvádí Kolín podle Robertse.[83] Jednalo se totiž o vyslání ozbrojených jednotek na území státu bez souhlasu vládnoucích elit. Za splněný považuji i třetí bod, který hovoří o tom, že humanitární intervence má být vedena především z humanitárních důvodů. Později se totiž ukazuje, že právě tento fakt vedl ke snižující se podpoře veřejnosti v souvislosti s ponecháním vojsk v Somálsku. Operace UNITAF podle uvedených kritérií byla humanitární intervencí, a proto do následujících zkoumání legality, legitimity a následného porovnání intervencí bude zahrnuta.

Podle očekávání prezidentské volby v USA vyhrál Bill Clinton, a tak vedení nad operací v Somálsku převzalo zpět OSN. Z práce Glanvilla vyplívá, že Clinton byl intervenci v Somálsku méně nakloněn než jeho předchůdce Bush a transformace humanitární intervence se tak po nástupu nového prezidenta dala předpokládat.[84] Transformace z mise UNITAF na UNOSOM II probíhala ve dvou fázích. Nejdříve se jednalo o přesun rozpočtové a administrativní kontroly nad operací a ve druhé fázi se jednalo o převedení vojenského velení. Generální sekretář jmenoval speciálním zástupcem Somálska admirála Jonathana T. Howa a velitelem vojenských sil byl jmenován turecký generál Çevik Bir.[85] Operace UNOSOM II oficiálně začala 26. března 1993 vydáním rezoluce OSN 814(1993).[86] Krátce po převzetí mise UNOSOM II

[79] The people of Somalia, especially the children of Somalia, need our help. We’re able to ease their suffering. We must help them live. We must give them hope. America must act. Citováno v DiPrizio, 2002, str. 52
[80] GlobalSecurity, 2000
[81] GlobalSecurity, 2000
[82] United Nations, 1997
[83] Kolín, 2007, str. 7
[84] Glanville, 2005, str. 6
[85] United Nations, 1995
[86] United Nations, 1997

generál Aidid prohlásil, že cítí podporu OSN pro svého rivala[87], a tak zorganizoval útok na pákistánské vojáky, kteří se starali o kontrolu zbraní a distribuci jídla do Mogadishu. Dvacet pět jich bylo zabito, 54 zraněno a 10 vojáků se pohřešovalo. Rada bezpečnosti rezolucí 837(1993) útok odsoudila a rozhodla se k odvetnému útoku,[88] který měl podporu například i u Clintonova režimu.[89] UNOSOM II 12. června zahájila letecké a pozemní útoky na Mogdishu. Jednotky OSN získaly kontrolu nad radiovou stanicí Radio Mogadishu, kterou do té doby ovládali stoupenci generála Adida. Na pokračování operace se pak dále podíleli například i američtí Rangeři.[90] K vývoji konfliktu se ještě vrátím v kapitole, která se bude zabývat legitimitou humanitárních operací. V současné chvíli nám doposud popsané situace stačí k tomu, abychom mohli určit, zda se v případě UNOSOM II jednalo o humanitární intervenci v plném rozsahu. Jelikož UNOSOM II byla navazující operací na UNITAF a zásadní rozdíly spočívaly pouze ve vnitřní organizaci a přenesení velení nad operací ze Spojených států na zástupce OSN, můžeme i UNOSOM II považovat za humanitární intervenci, tudíž i tento zásah bude do následujících zkoumání zahrnut.

[87] Glanville, 2005, str. 9
[88] United Nations, 1997
[89] Glanville, 2005, str. 9
[90] United Nations, 1997

4 Legalita

4.1 Otázka legality intervence v Kosovu

V kapitole 3.2 jsem se zabýval intervencí v Kosovu. Po zkoumání tří základních podmínek podle Adama Robertse, které cituje Kolín,[91] jsem došel k závěru, že zásah NATO v Kosovu lze klasifikovat jako humanitární intervenci. Nyní se budu zabývat aspekty legality této intervence. Celý problém legality operace Spojenecká síla se prakticky týká toho, že tato operace byla vedená Severoatlantickou aliancí bez souhlasu Rady bezpečnosti OSN, tudíž by ji někdo mohl označit za ilegální a neospravedlnitelnou. Celkový pohled na situaci však není zdaleka tak jednoduchý.

Organizace spojených národů byla po dvou světových válkách založena především kvůli zachování míru. Obavy z vypuknutí třetí světové války byly oprávněné vzhledem k rozdělení světa na dva dominantní bloky – západní a východní. Tímto pocitem se také řídili čelní představitelé států, kteří se podíleli na tvorbě Charty OSN. [92] Zachování celosvětového míru tak bylo hlavním bodem celé Charty. Jaké konkrétní podmínky Charta OSN stanovuje pro užití síly? Charta OSN se samozřejmě z výše uvedených důvodů snaží vyhnout jakékoliv formě násilí mezi jednotlivými státy, jelikož byla Charta vytvořena po druhé světové válce, ve které mezi sebou bojovaly právě státy. Malý prostor pro užití ozbrojených sil však Charta zachovává. Podle kapitoly 7 je užití síly přípustné pouze ve dvou případech. V případě sebeobrany, což znamená, že jiný stát nebo uskupení států útočí na jiný, který se chce bránit. Zadruhé je užití síly přípustné v případě, že užití vojenských prostředků schválí Rada bezpečnosti OSN, která řeší především otázku toho, zda je konflikt hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost.[93] Rada má celkem patnáct členů, z nichž je pět stálých.[94] Těchto pět stálých členů má právo veta, tudíž s užitím vojenských prostředků musí souhlasit vždy všichni ze stálých členů Rady, nebo alespoň nesmí být proti. To znamená, že se zdrží hlasování.

[91] Kolín, 2007, str. 7
[92] Charta Organizace spojených národů byla podepsána 26. června 1945 v San Franciscu na závěr Konference Organizace spojených národů o mezinárodní organizaci. Cílem Charty je budování světového míru, bránit základní lidská práva, rovnost mužů a žen, přijmout zásady a zavést metody zajišťující, aby ozbrojené síly nebylo užíváno jinak než ve společném zájmu. Charta je zároveň zakládající listinou Organizace spojených národů (OSN).
[93] Charney, 2005, str. 7
[94] Security Council, 2012

Rezoluce může být schválena v případě, že dostane devět kladných hlasů členů Rady a zároveň nikdo ze stálých členů nehlasoval proti návrhu rezoluce.[95] Tento systém hlasování s právem veta pro pět členů tak má zabránit možnosti zneužití Charty ve prospěch určitého uskupení států. Současně zde však existuje to riziko, že pokud se jeden ze stálých členů rozhodne hájit čistě své osobní zájmy a nespolupracovat, všechny návrhy rezolucí mohou být čistě teoreticky neschválené v poměru hlasů čtrnáct pro návrh a jednoho proti. Charney popisuje podmínky Charty tak, že ani užití síly regionální organizací proti špatně fungujícímu státu, nebo zásah na podporu domácího povstání, není legální bez souhlasu Rady bezpečnosti. Vyjadřuje svou obavu z toho, že NATO svou intervencí v praxi poskytlo precedens k humanitární intervenci bez souhlasu Rady, což může být do jisté míry i nebezpečné. Také se obává destabilizace mezinárodního práva, ke kterému mohlo dojít v důsledku bombardování Jugoslávie, jelikož NATO tímto činem ukázalo ostatním, že ne vždy je nutné se řídit Chartou.[96]

Jedním z cílů Charty je od samého počátku ochránit budoucí generace od „metly války“ udržením mezinárodního míru a bezpečnosti.[97] Greenwood uznává, že humanitární intervence NATO byla úspěšná v potlačení rozsáhlého násilí a perzekuce páchané na Albáncích v Kosovu, zároveň však dodává, že užití silových prostředků proti Srbsku nedošlo z toho důvodu, že by se Srbsko chovalo násilně vzhledem ke svým sousedům, ale protože páchalo násilí na vlastních obyvatelích. Pokud by totiž Srbsko útočilo na své sousedy, byla by splněna jedna ze dvou podmínek, kdy lze podle Charty užít vojenských prostředků k sebeobraně. NATO na Srbsko zaútočilo kvůli násilnému chování vzhledem k jeho vlastním obyvatelům. Respektive vzhledem ke specifické menšině obyvatel.[98]

Abychom si mohli vytvořit ucelený náhled na intervenci NATO v Kosovu, musíme se také zabývat událostmi, které intervenci předcházely a na které operace navazovala. V roce 1995 byl Daytonskou dohodou ukončen konflikt v Bosně a Hercegovině. Tato dohoda se však vůbec nezabývala otázkou Kosova. Albánci v Kosovu přestali respektovat srbskou administrativu a založili si vlastní úřady s neoficiálně zvolenými představiteli. V roce 1998 založili militantní organizaci Kosovo

[95] Security Council, 1995
[96] Charney, 2005, str. 1
[97] United Nations, 1945
[98] Greenwood, 1999, str. 144

Liberation Army (KLA), která si kladla za cíl osamostatnění Kosova od zbytku Jugoslávie. Konflikt se vyostřoval. Represe vůči Albáncům ze strany srbské policie a armády zesilovaly, a tak KLA začala připravovat odvetné útoky.[99] V březnu 1998 bylo zabito 58 albánských civilistů, což vedlo Radu bezpečnosti OSN k vydání první rezoluce vztahující se přímo na Kosovo 1160[100] (1998). Ta byla v Radě přijata zcela jednoznačně – 14 hlasů pro, Čína se zdržela hlasování. Touto rezolucí bylo především uloženo zbrojní embargo na obě znepřátelené frakce. Rezoluce zároveň chtěla dosáhnout větší autonomie pro Kosovo.[101] Tato rezoluce však na chování obou aktérů neměla výrazný vliv. Generální sekretariát OSN během několika měsíců vydal zprávu, ve které uvádí, že se situace v Kosovu ještě více zhoršila. Zabývá se také uprchlíky, kterých mělo být 230 tisíc.[102] Porovnáme-li tento údaj s tehdejším počtem obyvatel, zjistíme, že se z jedné desetiny obyvatel Kosova stali uprchlíci.[103] Další negativní zpráva Generálního sekretariátu, vydaná v září, vedla k ustanovení nové rezoluce. Rezoluce 1199 požadovala po Jugoslávii okamžité zastavení bojů a hrozila možnými budoucími opatřeními, pokud požadavkům nebude Jugoslávkou stranou vyhověno.[104] V rezoluci byly uvedeny čtyři základní body, kterých OSN chtělo dosáhnout:

a) Zastavení všech bojů a akcí, které poškozovaly civilní obyvatelstvo v Kosovu a odvolání jugoslávských bezpečnostních jednotek, které se podílely na represích.
b) Umožnit efektivní a dlouhodobý monitoring. Umožnit volný pohyb všem, kteří se na monitorování měli podílet.
c) Povolit všem uprchlíkům a vnitřně vysídleným obyvatelům návrat do jejich domovů a umožnit jim přístup k humanitární pomoci.
d) Najít politické řešení pro spor s albánskou stranou, jak již bylo řečeno v první rezoluci 1160(1998).[105]

Ani tato rezoluce však jednání Jugoslávie výrazně nezměnila. Již tři dny po jejím vydání totiž bylo v Kosovu zabito osmnáct civilistů, když Srbové zaútočili minomety na

[99] Greenwood, 1999, str. 146
[100] Terry, 2004, str. 42
[101] Greenwood, 1999, str. 147
[102] Roberts, 1999, 105
[103] Statistical Office of Kosovo, 2008, str. 11
[104] Roberts, 1999, 105
[105] United Nations (resolution 1199), 1998

vesnici Gomje Obrinje[106] Tehdy se NATO poprvé rozhodlo jednat. 13. října 1998 Rada Severoatlantické aliance vydala příkaz k leteckým úderům, které měly začít o čtyři dny později, pokud by Jugoslávie nesplnila požadavky rezoluce 1199(1998).[107] Greenwood k rezoluci 1199 ještě dodává, že zde byly zcela jasně vyjádřeny obavy Rady bezpečnosti z vývoje konfliktu. Rada situaci označila za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost.[108] Ke stejnému závěru se přiklání i Egan.[109]

NATO nekladlo na Jugoslávii vlastní požadavky, ale chtělo si vynutit dodržování rezoluce vydané OSN. Domnívám se, že NATO a Rada bezpečnosti OSN nemohli mít na otázku intervence v Kosovu zcela rozdílné názory. Vždyť Francie, USA a Velká Británie – tři nejvyšší mocnosti z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN[110] jsou zároveň členy Severoatlantické aliance. Členem NATO a zároveň jedním z členů Rady bezpečnosti bylo tehdy i Nizozemsko.[111] K leteckým útokům nakonec nedošlo. V poslední chvíli se totiž podařilo uzavřít dohodu mezi vyslancem USA Richardem Holbrookem a prezidentem Jugoslávie Miloševičem.[112] Domluvili se spolu na přípravě NATO Air Verification Mission a na monitorovací akci OSCE.[113]

Za měsíc pak byla na základě předešlých dohod z Bělehradu vydána rezoluce 1203, která do celé situace prakticky oficiálně začlenila NATO. V této rezoluci totiž byla schválena NATO Air Verification Mission. V praxi to znamenalo, že letadla NATO měla povolení k přeletům nad Jugoslávií. Měla však pouze dohlížet na situaci v zemi. Užití zbraní nebylo povoleno.[114] Roberts však popisuje, že tato rezoluce mohla být jakousi legální základnou pro budoucí intervenci NATO.[115] S tímto tvrzením by rozhodně nesouhlasili představitelé trojice států Ruska, Běloruska a Indie. Jen dva dny po začátku bombardování Srbska letouny NATO se tyto tři státy zasloužily o pokus oficiálně tuto intervenci označit za ilegální a vyžadovali vydání rezoluce, která by nařizovala humanitární intervenci okamžitě zastavit. Konkrétně požadovali, aby byl zásah označen za zjevné násilí vůči Chartě OSN a bylo stanoveno, že zásah představuje

[106] Krieger, 2001
[107] Greenwood, 1999, str. 148
[108] Greenwood 1999, str. 147
[109] Egan 2001, str. 44
[110] Security Council, 2012
[111] Security Council, 2012
[112] Terry, 2004, str. 42
[113] OSCE - Organization for Security and Co-operation in Europe (Charney, 2005, str. 2)
[114] Greenwood, 1999, str. 148
[115] Roberts 1999, str. 105

hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost.[116] Pro návrh však v Radě bezpečnosti z patnácti členů hlasovali pouze tři – Rusko, Čína a Namibie[117]. Proti návrhu hlasovala Argentina, Bahrajn, Brazílie, Francie, Gabon, Gambie, Kanada, Malajsie, Nizozemsko, Slovinsko, Spojené státy Americké a Velká Británie.[118] Tedy dvanáct zemí napříč celosvětovým spektrem se shodlo na tom, že zásah neoznačí za nelegální. Greenwood však připomíná, že odmítnutí označení aktu za nelegální ovšem neznamená, že ho tím automaticky státy označily za legální.[119]

Zmíněnou rezolucí 1203 byla také založena mise OSCE Kosovo Verification Mission (KVM), která měla za cíl sledovat naplňování závazků z rezoluce předešlé (1199).[120] Jak Egan[121], tak Charney[122] se shodují na tom, že žádná z těchto rezolucí určitě nepovolila užití síly cizími organizacemi. Se zajímavou myšlenkou přišel po odmítnutí rezoluce navrhovanou Ruskem zástupce Slovinska v Radě bezpečnosti, který byl jedním z dvanácti členů Rady, kteří hlasovali proti návrhu. Ten se totiž tehdy k návrhu vyjádřil tak, že Rada bezpečnosti nevlastní monopol na rozhodování ohledně užití síly. Prohlásil, že Rada má primární, avšak nikoliv exkluzivní, zodpovědnost za uchování mezinárodního míru a bezpečnosti. Roberts však této události nepřikládá velký význam a vyjadřuje se v tom smyslu, že odmítnutí návrhu rezoluce není dostatečně silným argumentem pro to, abychom mohli intervenci NATO považovat za legální.[123]

V polovině ledna 1999 přišla KVM s nepříznivou zprávou. Ohlásila totiž, že srbští vojáci a policie byli zodpovědní za masakr ve vesnici Račak, kde bylo zabito čtyřicet pět Albánců. Jugoslávie znemožnila přístup k místu činu žalobkyni Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, kterou tehdy byla Luisa Arbourová.[124] Jugoslávie tím porušila dohodu, na které se několik měsíců před touto událostí dohodl Richard Holbrook a prezident Miloševič.[125] Dále Jugoslávie označila

[116] Greenwood, 1999, str. 152
[117] Roberts, 1999, str. 105
[118] Greenwood, 1999, str. 152
[119] Greenwood 1999, str. 156
[120] Egan, 2001, str. 44
[121] Egan, 2001
[122] Charney 2005
[123] Roberts, 1999, str. 105
[124] Greenwood, 1999, str. 149
[125] Terry, 2004, str. 42

čelního představitele KVM Waltera Walkera za personu non grata,[126] avšak toto rozhodnutí později stáhla zpět.[127]

Vyostřená situace nejen mezi Srby a Albánci, ale také mezi Srby a OSN vedla k zahájení jednání v Rambouillet (Francie). Tam měli vyjednávat Srbové se zástupci Albánců v Kosovu pod dohledem tzv. Kontaktní skupiny. Tato skupina byla tvořena představiteli Francie, Itálie, Německa, Ruska, Velké Británie a USA. Oběma stranám bylo navrženo podepsání tzv. Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo.[128] Ve skutečnosti se jednalo o dohodu, která měla zaručovat autonomii Kosova pod dohledem jednotek KFOR,[129] na druhou stranu jugoslávské jednotky měly být z Kosova odvolány. Albánci tuto dohodu podepsali, Srbové podepsat odmítli[130] a žádali pozastavení jednání. Zástupci Jugoslávie se k dohodě vyjádřili takto:

„Delegace vlády Srbské republiky by ráda zdůraznila, že bylo dosaženo významného pokroku během jednání v Rambouillet a to v definování politického řešení týkající se samosprávy Kosova a Metohije, který respektuje suverenitu a územní celistvost Federativní republiky Jugoslávie.“[131]

Tímto prohlášením však Srbové nepřímo odmítli autonomii Kosova, což si samozřejmě musela uvědomovat i Kontaktní skupina. Z popsaných událostí lze vyvodit, že Jugoslávie dlouhodobě odmítala s OSN a NATO spolupracovat, ač se na chvíli po vydání rezoluce 1203(1998)[132] mohlo zdát, že tomu je naopak. Krieger ještě zmiňuje, že se Srbové vyjádřili, že podle nich byla dohoda na poslední chvíli změněna tak, aby více vyhovovala Albáncům.[133] Nicméně jednání pokračovala dále. V březnu 1999 došlo k jednáním v Paříži, kde se navazovalo na návrh dohody z Rambouillet.[134] Dohoda byla podepsána Albánskou stranou o tři dny později. Jugoslávie nepodepsala.[135]

K tomuto kroku se prezident vyjádřil v dopise (viz. Příloha 1) věnovanému zástupcům Kontaktní skupiny. Tam popisuje, že dohoda byla podepsána albánskou

[126] Persona non grata – nežádoucí osoba
[127] Greenwood, 1999, str. 149
[128] U.S. Department of State, 1999
[129] KFOR - Kosovo Force pod vedením NATO
[130] International Crisis Group, 2010
[131] Greenwood, 1999, str. 150
[132] Greenwood, 1999, str. 148
[133] Krieger, 2001
[134] Rambouillet Agreement, 1999
[135] Krieger, 2001

separatistickou a teroristickou organizací, která není podle jeho názoru reprezentantem Kosova. Dále zpochybňuje platnost dohody z Rambouillet, z čehož dle něho vyplývá, že neexistuje žádný dokument, který by mohl být přijat nebo zamítnut. Poukazuje také na zvláštní událost. Text dohody byl otisknut v kosovském tisku ještě dříve, než vůbec jednání v Rambouillet začala. Nelíbilo se mu, že dohoda měla být výsledkem jednání, nikoliv již předem připravená bez možnosti učinění patřičných změn. Vyjádřil se také k hrozbám NATO. Na toto téma vzkázal, že by se NATO mělo stydět za to, že chce použít vojenské síly vůči malé evropské zemi jenom proto, že chrání své území před separatismem, své občany před terorismem a také, že chrání historickou důstojnost území proti „potkanům", kteří nevědí nic ani o historii, ani o důstojnosti. V závěru dopisu Milosevič píše, že ačkoliv se zatím dohody dosáhnout nepodařilo, doufá, že se to nakonec podaří.

Nicméně Kontaktní skupina si dopis vyložila tak, že Federativní republika Jugoslávie již dále nehodlá spolupracovat. V ten samý den, 19. března 1999, se OSCE rozhodla stáhnout své pozorovatele z KVM, jelikož měla starost o jejich bezpečnost. Richard Holbrooke ještě naposledy navštívil Bělehrad, aby se pokusil vyjednávat. Když jednání opět selhala, do situace se vložil generální tajemník NATO Dr. Javier Solana. Ten 23. března na tiskové konferenci prohlásil, že NATO zahájí vojenskou akci proti Jugoslávii v důsledku odmítnutí požadavků mezinárodního společenství.[136] Solana mezinárodní společenství nazývá pojmem International Community, který neoznačuje žádnou konkrétní organizaci ani hnutí. Francis Chateauraynaud termínu la communauté internationale (totéž co International Community) věnoval jednu ze svých prací, kde se zabývá nejednoznačností a vývojem v čase u tohoto označení.[137] Domnívám se, že Solana tento pojem použil zcela záměrně právě kvůli jeho mnohoznačnému vysvětlení. Mohl přece místo International Community jmenovat OSN, které by teoreticky mezinárodní společenství mělo zastupovat. Pak by ale zřejmě jen těžko obhajoval vojenskou akci namířenou proti Srbsku v zájmu OSN, které užití vojenské síly neautorizovalo. Kdyby místo mezinárodního společenství použil NATO, mohl by ho zase leckdo nařknout, že hájí pouze zájmy a osobní motivace NATO nehledě na názor světové veřejnosti. Užitím termínu International Community tedy nemusel jmenovat žádnou konkrétní organizaci, stát ani jiný subjekt. Místo toho vlastně řekl, že vyhlašuje

[136] NATO Press Release,1999
[137] Chateauraynaud, 2002

ozbrojenou akci ve jménu něčeho, u čeho vlastně ani nevíme, co to má přesně znamenat a jak to ve skutečnosti vypadá.

Při zkoumání okolností, které předcházely intervenci NATO, jsem si kladl otázku, proč Solana oficiálně nepožádal Radu bezpečnosti, aby humanitární intervenci NATO legalizovala? Domnívám se, že na základě zkušenosti s hlasováním v Radě, kterému se budu věnovat v tomto odstavci, mohl předpokládat negativní výsledek hlasování. Možná tak bylo pro NATO výhodnější, aby oficiální hlasování neproběhlo, jelikož by pak intervence mohla být oficiálně zakázána. Již po vydání rezoluce 1199(1998), kdy se začala dojednávat letecká pozorovací mise NATO, dalo Rusko a Čína jasně najevo, že budou vetovat jakýkoliv pokus Rady bezpečnosti o schválení užití silových prostředků v Jugoslávii.[138] Čína se podobně zachovala už o měsíc dříve, kdy vypršel mandát účasti jednotek OSN v sousední Makedonii. Jednotky UNPREDEP měly dohlížet na hranici Makedonie a Kosova, jelikož právě v této oblasti se pohybovalo mnoho uprchlíků z Kosova. Makedonie požádala Radu bezpečnosti, aby mandát UNPREDEP prodloužila, jelikož byl problém s uprchlíky stále aktuální. Čína však vetovala rezoluci, která by účast jednotek OSN v Makedonii prodlužila. Jak Greenwood, tak Egan se shodují, že Čína rezoluci vetovala kvůli tomu, že s Makedonií měla v minulosti spor.[139] Ta totiž oficiálně uznala nezávislost Taiwanu.[140] Na základě popsané situace jsem nabyl dojmu, že se Čína řídila vlastními zájmy nehledě na situaci v regionu. Solana mohl podobné rozhodnutí předpokládat i při schvalování rezoluce o použití síly v Kosovu. Pro úplnost dodám, že jednotky v Makedonii zůstaly a to v rámci peacekeepingové akce[141] odsouhlasené vládou Makedonie.

U Makedonie bych se rád zastavil ještě z jiného důvodu. Jelikož se v této kapitole zabývám tím, zda byla intervence v Kosovu legální, kladl jsem si otázku, zda by případný útok Makedonie v sebeobraně mohl poskytnout legální základnu operaci Spojenecká síla. Jak jsem již popisoval v předešlých odstavcích, užití silových prostředků je dle Charty OSN možné pouze ve dvou případech. Pokud jde o sebeobranu státu nebo skupiny států, anebo v případě, že akci schválí Rada bezpečnosti OSN.[142] Také již víme, že Rada bezpečnosti operaci neschválila, tudíž jsem se zaměřil na to, zda

[138] Tesón, 2009
[139] Greenwood, 1999, str. 151
[140] Egan 2001, str. 47
[141] United Nations Peacekeeping, 1999
[142] OSN, 1945, kapitola VII, článek 51

Makedonie nemohla poskytnout legalitu operaci Spojenecká síla splněním první z podmínek – útokem v sebeobraně. Při studování událostí, které předcházely intervenci v Kosovu, jsem si kladl otázku, proč NATO na svou obranu nevyužilo případu Makedonie, kde by se mohlo hájit tím, že šlo o kolektivní sebeobranu, která je dle článku 51 Charty OSN legální?[143]

Federativní republika Jugoslávie vedla boj, který ohrožoval životy civilního obyvatelstva, o čemž svědčí kupříkladu zprávy o masakrech civilistů v Gomje Obrinje[144] a v Račaku.[145] Pokud se z civilních obyvatel na základě chování státních složek stávali uprchlíci, byly jejich masivním přílivem ohroženy především sousední státy, tedy v našem případě i Makedonie. Důvodem, který zřejmě značně přispěl k tomu, že se NATO nesnažilo svou intervenci obhájit jako akt kolektivní obrany, byl způsob vedení boje. Problémovým činitelem v Kosovu nebyly pouze vojáci a policie Jugoslávie, ale také na druhé straně bojující Kosovská osvobozenecká armáda. Z tohoto důvodu si myslím, že se NATO mělo snažit být nestranné a mělo zasáhnout proti oběma aktérům bojů. Taková akce by však vyžadovala nasazení pozemních jednotek, což jak Egan uvádí, by bylo zřejmě těžce obhajitelné u obyvatel států NATO, především tedy u těch států, které by do Kosova své vojáky přímo posílaly. Posílat vlastní vojáky na obranu cizího státu je vždy obtížně obhajitelné před domácí veřejností. Domnívám se, že v případě Spojených států by to bylo ještě složitější vzhledem k několika let starým zkušenostem, které měly ze Somálska.[146] Boje tedy byly vedené pomocí vzdušných sil, ačkoliv velitel operace generál Michael Short prohlásil, že pomocí útoků ze vzduchu není schopen úspěšně zasáhnout tam, kde by to bylo zapotřebí – tedy v místě konfliktu. Generál Short byl prakticky donucen vybrat náhradní cíle, a tak vybral několik strategických cílů v okolí Bělehradu vzdáleném zhruba 250 km[147] od jádra konfliktu. Rada Severoatlantické aliance tyto cíle nejdříve zavrhla, později však tyto cíle byly zahrnuty do bombardování. Toto je zřejmě ten nejzávažnější důvod, proč se NATO svoji intervenci nesnažilo ospravedlnit pod záminkou kolektivní sebeobrany.

Jak se NATO hájilo? Rada Severoatlantické aliance předložila následující důvody, díky nimž se domnívá, že byl útok NATO legální i bez mandátu OSN.

[143] OSN, 1945, kapitola VII, článek 51
[144] Krieger, 2001
[145] Greenwood, 1999, str. 149
[146] Operation Restore Hope, 1993
[147] Google Inc., 2011

a) vláda Jugoslávie nedodržela předešlé rezoluce vydané Radou bezpečnosti

b) Generální sekretariát OSN několikrát varoval před hrozící humanitární katastrofou v Kosovu

c) k této katastrofě mohlo dojít v důsledku toho, že Jugoslávie odmítala hledat mírové řešení situace

d) bylo velmi nepravděpodobné, že Rada bezpečnosti OSN v nejbližší době bude schopna schválit další rezoluci

e) konflikt byl hrozbou pro mír a bezpečnost v regionu[148]

Rada Severoatlantické aliance se domnívá, že pokud by NATO nezasáhlo, vláda Jugoslávie by pokračovala v represích na albánském obyvatelstvu v Kosovu a ti, kteří by tyto represe přežili, by dodnes žili v uprchlických táborech.

Důvody k ospravedlnění konfliktu přednesly i Spojené státy. Podle nich byla intervence legální, jelikož humanitární katastrofa postihla stovky tisíc obyvatel Kosova, kteří museli opustit své příbytky v důsledku masivních represí a stali se z nich uprchlíci, jejichž život byl ohrožen. Počínání Jugoslávie bylo akutní hrozbou pro sousední státy vzhledem k tvořícím se vlnám uprchlíků a také vzhledem k ozbrojeným vpádům do těchto států. Dále Spojené státy uvádí jako důvod zásahu porušování lidských práv včetně vražd, znásilňování a vysidlování Albánců z Kosova. Legální bázi pro intervenci podle nich přinesla i Rada bezpečnosti OSN vydáním rezolucí, které tvrdily, že počínání Jugoslávie je hrozbou pro mír a bezpečnost v regionu.[149]

Humanitární intervence NATO v Kosovu nikdy nebyla oficiálně Radou bezpečnosti legalizována.[150] Mezinárodní soudní dvůr však neučinil jakákoliv prozatímní opatření proti deseti státům, jak si to žádala Federativní republika Jugoslávie. Dva případy byly Mezinárodním soudním dvorem zcela zamítnuty a ve zbylých osmi došel k závěru, že nemá žádnou pravomoc k tomu, aby mohl vyhovět požadavkům Jugoslávie.[151] Následující část kapitoly zabývající se legalitou intervence

[148] Robertson, 2000
[149] Egan, 2001, str. 43
[150] K tomuto závěru jsem dospěl sledováním všech rezolucí týkajících se Kosova, které byly vydány od počátku konfliktu až do současnosti. Zdrojem pro mě byl web Rady bezpečnosti OSN.
[151] International Court of Justice, 1999

v Kosovu bych chtěl ještě věnovat závěrům vybraných akademiků, kteří se snaží přednést argumenty, podle kterých by mohla být intervence NATO považována za legální, aniž by byla nutná autorizace Rady bezpečnosti OSN.

Charney se nejdříve snaží stanovit obecná kritéria, která pokud jsou splněna, lze podle něho považovat humanitární intervenci za legální, následně dle těchto kritérií posuzuje intervenci v Kosovu.[152] Snažil se vytvořit vlastní náhled na otázku legality humanitárních intervencí a přispět něčím, co by do budoucna mohlo pomoci při posuzování legality intervence, která nebyla schválená Radou bezpečnosti. Kromě zmíněného alternativního pohledu existující možnost užití síly připomíná například Greenwood a Roberts. Čerpají z pramenů mezinárodního práva, konkrétně z Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia, která byla Valným shromážděním OSN přijata v roce 1948[153] a také z Ženevských úmluv, které byly sjednány na diplomatické konferenci o rok později.[154] Stejně tak britské Ministerstvo zahraničí a Commonwealthu, které v říjnu 1998 prohlásilo, že právo Rady bezpečnosti na autorizaci užití síly pro humanitární účely je široce akceptováno připomíná, že je možné silových prostředků užít i v případech naprosté nutnosti bez svolení Rady bezpečnosti OSN. Greenwood i Roberts pak konkrétně vysvětlují vybrané podmínky, při jejichž splnění je možné sílu použít.

K jakým závěrům dochází další akademici při posuzování legality humanitární intervence NATO v Kosovu? Tesón připomíná, že se OSN zavázalo chránit hodnoty lidských práv a demokracie, tudíž mělo jednat. Na to ostatně naráží i Niko Krisch, který ve své práci zabývající se dilematem humanitární intervence věnuje samostatnou kapitolu otázce morálního chování a legality. Dochází k závěru, že spolu obě témata úzce souvisí, protože samotná Charta je založena na morální bázi,[155] čímž zřejmě naráží na známou část Charty, kde se píše o snaze ochránit budoucí generace od metly války…[156] Christoph Schreurer uvádí, že pokud bychom chtěli humanitární intervenci, která postrádá autorizaci Rady bezpečnosti, označit za legální, muselo by se jednat o

[152] Charney, 2005, str. 6
[153] Schabas, 1948
[154] Jukl, 2005
[155] Krisch, 2002, str. 329 - 332
[156] United Nations, 1945

rychlou akci mířenou na pomoc obětem genocidy[157] a násilí bez tendence někoho soudit. Vojenští experti však již před vypuknutím bombardování varovali, že je využití vzdušných sil zcela nevhodné ke splnění cíle, kterým by mělo být zastavení masových vražd a represí na Albáncích v Kosovu. Jak se později ukázalo, skutečně tomu tak bylo. Útoky na budovy v Bělehradě a infrastrukturu měly podle autora spíše sloužit k tomu, aby vláda Jugoslávie ze strachu z dalších ztrát raději přistoupila na požadavky NATO. Ochrana Albánců byla zřejmě jen podružným jevem.[158] Již v této kapitole zmíněný Momtaz považuje intervenci v Kosovu za nelegální. Domnívá se, že intervence v Kosovu neměla žádný legální základ, jelikož Charta OSN pro situaci, kdy Rada bezpečnosti intervenci neschválí, ani jinou možnost, jak ji legalizovat, nenabízí.[159] K závěru, že intervence v Kosovu byla nelegální, se přiklání i Daniel Joyner. Ten k tomuto závěru dochází především na základě zkoumání článků Charty, která jak uvádí, dává Radě bezpečnosti primární a autoritativní roli při řešení mezinárodních sporů.[160]

[157] Mezinárodní soudní dvůr události v Kosovu považuje za systematický teror na obyvatelstvu zahrnující vraždy a znásilňování, nikdy je však neoznačil za genocidu. BBC News, 2001
[158] Schreurer, 1999, str. 2
[159] Momtaz, 2000
[160] Joyner, 2002, str. 600, 618-619

4.2 Legalita intervence v Somálsku

Nyní bych rád přešel k hodnocení humanitární intervence v Somálsku. V podkapitole 3.1.2 jsem se již zabýval tím, jaké intervence v Somálsku proběhly. Došel jsem k závěru, že ze tří na sebe navazujících operací se budu zabývat operacemi UNITAF (Restore Hope) a UNOSOM II, jelikož operace UNOSOM I nebyla humanitární intervencí, nýbrž peacekeepingovou akcí. Základní definici peacekeepingových akcí podrobněji vysvětluji v téže kapitole.

Občanská válka v Somálsku vypukla po svržení diktátora Siada Barreho v lednu 1991.[161] Jelikož se humanitárním organizacím nedařilo distribuovat pomoc těm, kteří ji opravdu potřebovali, rozhodla se Rada bezpečnosti OSN vydat rezoluci 751(1992), kterou založila operaci UNOSOM I. Tuto operaci schválili čelní představitelé dvou nejvíce znepřátelených klanů Mohamed Farah Aidid a prozatímní prezident Ali Mohamed Mahdi.[162] Jelikož byla peacekeepingová akce UNOSOM I neúspěšná a nepodařilo se skrze ni zmírnit hlad a všeobecně špatné životní podmínky obyvatel Somálska, následovala druhá operace s názvem UNITAF. Tato operace byla ustanovena 3. prosince 1992 vydáním rezoluce 794(1992), kterou Rada bezpečnosti schválila užití všech nezbytných prostředků k dosažení míru.[163] Konkrétně tak učinila v paragrafu 16, kde povoluje užití všech nezbytných prostředků k tomu, aby bylo dosaženo paragrafu 5 dříve vydané rezoluce 733(1992).[164] V tom se stručně řečeno píše, že cílem všech států by mělo být nastolení míru a bezpečnosti v Somálsku. Rezoluce 794(1992) povolující užití síly se odvolává na kapitolu 7 a 8 Charty OSN.[165] To je zcela logické, jelikož právě Charta je dokumentem, který Radě bezpečnosti povoluje takové jednání v článku 42 kapitoly 7.

[161] Glanville, 2005, str. 2
[162] United Nations, 1997
[163] Rada bezpečnosti OSN (rezoluce 794), 1992
[164] Rada bezpečnosti OSN (rezoluce 733), 1992
[165] 16. Acting under Chapters VII and VIII of the Charter, calls upon States, nationally or through regional agencies or arrangements, to use such measures as may be necessary to ensure strict implementation of paragraph 5 of resolution 733 (1992);

„Má-li Rada bezpečnosti za to, že by opatření podle článku 41[166] nedostačovala anebo že se ukázala nedostatečnými, může podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů.“[167]

Podle znění Charty Rada bezpečnosti právo na užití síly má. Jednotky UNITAF nebyly pod vedením speciálního reprezentanta Generálního sekretariátu OSN, nýbrž pod vedením Spojených států. Celé akci tehdy velel generál R. Johnston, který sloužil u amerického námořnictva.[168] Kladl jsem si otázku, zda je možné, aby operaci velel někdo, kdo není dosazen Radou bezpečnosti OSN, ale jedním z intervenujících států? Ze znění rezoluce 794(1992) je patrné, že Rada bezpečnosti tuto možnost připouští. V paragrafu 8 uvádí, že je potěšena nabídkou jednoho z členských států, kterou popisuje generální tajemník OSN ve svém dopise pro Radu bezpečnosti zaslaném 29. listopadu 1992.[169] Tato nabídka se týká vytvoření operace, která by dokázala zlepšit bezpečnostní situaci v Somálsku. Pokud se přesněji podíváme na znění dopisu, zjistíme, že zde Boutros Boutros-Ghali (generální tajemník OSN) Radě bezpečnosti zasílá pět možných návrhů postupů ve věci humanitární intervence v Somálsku. Důležitý je zde návrh číslo čtyři, který objasňuje, proč byla intervence UNITAF vedená USA. Návrh číslo 4 však ponechám až nakonec, jelikož je ze zmíněných návrhů nejpodstatnější.

Prvním návrhem generálního tajemníka bylo poslání dalších 4 200 jednotek, které by pokračovaly v rámci UNOSOM I. Tyto jednotky by byly do Somálska odeslány pouze v případě, že by s tím souhlasily tehdejší nejmocnější autority v zemi. Jednalo by se tak o pokračování peacekeepingové akce. Druhou možností byl návrh poslat všechny vojáky působící v Somálsku domů, neřešit nastalou situaci pomocí ozbrojených složek a nechat v zemi působit pouze neziskové organizace, které by se měly pokusit vyjednávat. Tento návrh z mého pohledu patřil mezi ty, u kterých se dalo předpokládat, že realizovány nebudou. Je těžké odhadnout, jak by se situace v Somálsku vyvíjela, pokud by ho OSN opustilo s tím, že mu mají s řešením nastalé situace pomoci

[166] článek 41 Charty se zabývá užitím všech prostředků, které nevyžadují užití síly. Zdroj: OSN, 1945, kapitola VII, článek 44
[167] OSN, 1945, kapitola VII, článek 42
[168] Kelly, 1999, str. 16
[169] Rada bezpečnosti OSN (rezoluce 794), 1992

neziskové organizace, které dle mého názoru před klanovými vůdci postrádaly potřebný respekt. Třetím možným řešením byla ozbrojená akce UNOSOM pouze v hlavním městě Mogadishu. Cílem mělo být vyčištění města od ozbrojených klanových jednotek a umožnění dodávek humanitární pomoci do města. Případný úspěch operace měl sloužit jako hrozba klanovým vůdcům, která by je měla donutit k zastavení bojů. Boutros-Ghali však sám vyjadřuje nedůvěru v toto možné řešení. Doplňuje návrh o poznámku, v které píše, že po konzultaci s vojenským poradcem je dobré vzít na vědomí, že vyzbrojení a počty klanových jednotek v Mogadishu nejsou zanedbatelné. To zjednodušeně řečeno znamená, že by při takové operaci hrozily ztráty na životech vojáků OSN. Z mého pohledu by se v OSN velmi složitě hledala podpora pro tento návrh, jelikož případné ztráty na životech by se jen těžko vysvětlovaly široké veřejnosti v zemi, která by utrpěla ztráty vlastních vojáků. Málokterý politik by chtěl zřejmě riskovat své volební preference v domácím prostředí a politické postavení, které by bylo ohroženo případným neúspěchem operace. Návrh číslo pět počítal s velkou operací, do které by svými jednotkami a vybavením přispěly země z celého světa. Tato operace měla být vedena přímo OSN.[170]

V návrhu číslo čtyři Boutros-Ghali oznamuje, že obdržel dopis od Lawrence Eagelburgera, zástupce USA, který ho informoval, že pokud se Rada bezpečnosti rozhodne povolit členským státům v Somálsku zasáhnout, Spojené státy jsou připraveny takovou operaci vést.[171] Znění článku 42 Charty OSN je v tomto případě zcela zásadní a to nejen z hlediska zkoumání legální báze operace, ale také nám poskytuje odpověď na mnou položenou otázku, zda je vedení operace schválené OSN jedním členským státem v pořádku. Článek 42 totiž říká, že: „Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů.“[172] Nehovoří tedy o tom, že akce schválené Radou musí provádět výhradně OSN jako celek, naopak dává mandát všem členům OSN. Ani Rada bezpečnosti, ani členské státy OSN se nedopustily žádného protiprávního jednání, proto je z hlediska Charty OSN operace UNITAF legální.

[170] Boutros-Ghali, 1992, str. 5
[171] Boutros-Ghali, 1992, str. 4-5
[172] OSN, 1945, kapitola VII, článek 42

OSN 26. března 1993 vydalo rezoluci 814(1993).[173] Touto rezolucí přesunulo vedení nad operacemi v Somálsku ze Spojených států přímo na sebe,[174] jak ostatně již před operací UNITAF navrhoval v bodě pět Boutros-Ghali.[175] Nová operace nesla název UNOSOM II, jelikož se v praxi jednalo o pokračování původní UNOSOM I, což ostatně dokazuje i ona rezoluce 814, ve které se v části B, bodech 5 a 6 hovoří o rozšiřování UNOSOM (UNOSOM II) a jejího mandátu do 31. října 1993. Po útoku na pákistánské vojáky, kteří se starali o kontrolu zbraní a distribuci jídla do Mogadishu,[176] vydala Rada bezpečnosti rezoluci 837(1993).[177] Tam se rozhodla dát generálnímu tajemníkovi mandát k užití všech nezbytných prostředků vůči těm, kteří byli za útok na pákistánské vojáky zodpovědní. Bod pět rezoluce konkrétně říká, že znovu potvrzuje, že generální tajemník byl na základě předešlé rezoluce 814 pověřen k užití všech nezbytných prostředků k dosažení bezpečného prostředí v Somálsku.[178] Popravdě řečeno, zmíněná rezoluce 814 mě zde poněkud mate.

Rezoluce 814, na kterou se bod pět povolující užití všech nezbytných prostředků odvolává, totiž žádné užití síly nepovoluje. V rezoluci 814 se hovoří o cílech, které operace UNOSOM II měla v Somálsku plnit. Jednalo se o navrácení uprchlíků a vysídlených osob v rámci Somálska, obnovení národních, regionálních institucí a civilní správy v celé zemi, obnova somálské policie a odminování. Bodem pět rezoluce 837 dle mého soudu může být myšleno to, že aby bylo možné dosáhnout cílů vyjmenovaných v rezoluci 814, dává se tímto generálnímu tajemníku OSN mandát k užití síly. Z hlediska Charty OSN je tento mandát k užití síly zcela oprávněný a legální. Trochu sporný je zde z mého pohledu fakt, že užití silových prostředků pro UNOSOM II bylo schváleno až po zabití pákistánských vojáků.[179] Někdo by takové jednání mohl označit za logickou reakci na konání protistrany, někdo by však mohl namítat, že se jednalo o

[173] United Nations, 1997
[174] Acknowledging the need for a prompt, smooth and phased transition from the Unified Task Force (UNITAF) to the expanded United Nations Operation in Somalia (UNOSOM II). Rada bezpečnosti OSN, 1993
[175] Boutros-Ghali, 1992, str. 5
[176] Glanville, 2005, str. 9
[177] Rada bezpečnosti OSN (rezoluce 837), 1993
[178] reaffirmed that the Secretary-General was authorized under resolution 814 (1993) to take all necessary measures against all those responsible for such attacks, including against those responsible for publicly inciting such attacks, to establish the effective authority of UNOSOM II throughout Somalia, including to secure the investigation of their actions and their arrest and detention for prosecution, trial and punishment. United Nations, 1995

[179] Glanville, 2005, str. 9

pomstu legalizovanou Radou bezpečnosti OSN. Domnívám se, že legalizace užití síly měla přijít již dříve, tedy s rezolucí 814, která ustanovila cíle pro novou operaci OSN.

4.3 Komparace legality intervencí

V této části kapitoly se budu věnovat porovnání obou intervencí z pohledu legality zásahu. Závěry, ke kterým jsem v této kapitole dospěl, jsou následující. Z uplynulých řádků lze vypozorovat rozdíly v tom, z jakého hlediska akademici na intervence nahlíží. Převažuje hledisko Charty OSN a u intervence v Kosovu se setkáváme i s autory (Greenwood, Roberts, Charney), kteří vychází z Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocida[180] a Ženevských úmluv. Z hlediska těchto pramenů mezinárodního práva si netroufám jednoznačně určit, zda intervence v Kosovu byla legální, jelikož Roberts i Greenwood z tohoto pohledu považují intervenci za legální a naopak Charney předkládá logické argumenty, dle kterých by intervence legální být neměla. Hledisko Charty OSN je mnohem zřetelnější. Charta OSN o legálním užití síly mimo sebeobranu a schválené užití síly Radou nehovoří. Jelikož se o sebeobranu nejednalo, jak jsem se již snažil v této kapitole vysvětlit, a Rada intervenci neschválila, můžeme z pohledu Charty OSN tuto operaci jednoznačně označit za nelegální. Případ somálské intervence je zcela opačný. Rezoluce 837(1993) intervenci poskytuje mandát k užití síly. Ten je legální vzhledem k ustanovení v článku 42 Charty OSN, jelikož institucí udělující mandát k užití síly byla Rada bezpečnosti OSN, která má právo takový mandát udělit, na rozdíl od Rady Severoatlantické unie.

Charta OSN není jediným možným měřítkem legality intervencí. Nesmíme opomíjet existenci jiných pramenů mezinárodního práva, kterými jsou například Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocida nebo Ženevské úmluvy. Greenwood se nakonec ptá, co vlastně intervence v Kosovu přinesla celému světu? Jsou to dvě věci. Za prvé se ukázalo, že už nikdo nemůže páchat násilí na vlastním obyvatelstvu a schovávat se při tom za jakousi nedotknutelnou suverenitu státu a druhá věc, kterou intervence

[180] Úmluva by mohla být při pokusu o legalizaci zásahu NATO aplikována v případě, kdyby se prokázalo, že se v Kosovu skutečně jednalo o genocidu. Mezinárodní soudní dvůr události v Kosovu sice považuje za systematický teror na obyvatelstvu, nikdy však situaci neoznačil za genocidu. BBC News, 2001

v Kosovu s sebou přinesla, je otázka. Otázka toho, jak důležitou roli v rozhodování o ochraně mezinárodní bezpečnosti a míru by měla mít Rada bezpečnosti OSN.

Odpověď na tuto otázku přinese až čas a další intervence, které na sebe, předpokládám, nenechají dlouho čekat. Osobně si však myslím, že Rada bezpečnosti již dnes de facto nevlastní monopol na rozhodování o užití silových prostředků v důsledku humanitární intervence. Tesón to ostatně vyjádřil jasně.

„Možná je Rada bezpečnosti to jediné, co zatím máme, ale určitě není spolehlivým ochráncem lidských hodnot.“[181]

[181] Tesón, 2009

5 Legitimita intervencí

5.1 Jak definovat legitimitu?

V předchozí kapitole jsem se zabýval tím, zda byly obě intervence legální. To v praxi znamenalo na intervence nahlížet především z pohledu práva, které reprezentuje například Charta OSN. Výsledek zkoumání byl poměrně jasný, jelikož právě Charta OSN definuje, co je legální a co už povoleno není. V této kapitole se budu zabývat legitimitou, budu zkoumat, zda intervence splňovaly morální kritéria, která si v této kapitole nadefinuji. Právě slovo morálka je často v souvislosti s humanitárními intervencemi skloňováno.[182] Legalita intervence totiž není to jediné, co lze na intervencích posuzovat. Akademici i neodborná veřejnost se ptají, zda to, co se před a během intervence odehrálo, bylo skutečně správné a ospravedlnitelné? Na tuto otázku nemůže existovat jednoznačná odpověď, jelikož pohledy na události, které se odehrály, má každý člověk své vlastní. Kolín ve své práci, konkrétně v části zabývající se legitimitou, hned zpočátku říká, že určování legitimity je méně objektivní a celý koncept jejího určování není přesně definován.[183] Posuzování legitimity vychází z mnoho století staré historie. Na přelomu 4. – 5. století se vedla řada válek, a tak se Sv. Augustýn zabýval tím, zda vůbec některá z válek může být spravedlivá? Na jeho myšlenky ve 13. století navázal Tomáš Akvinský. Ten se snažil vytvořit soubor několika základních podmínek, které by měla morální a spravedlivá válka splňovat.[184] Ačkoliv od smrti Tomáše Akvinského uběhlo více než 700 let, jeho myšlenky výrazným způsobem ovlivňují pohled na legitimitu nejen humanitárních intervencí, ale válek obecně dodnes. Abych mohl určit, zda bylo morálně správné intervence v Kosovu a v Somálsku vést, využiji souboru podmínek vytvořených Mezinárodní komisí pro intervence a státní suverenitu — ICISS, které na jednotlivé intervence budu aplikovat a následně z toho vyvodím určité závěry.

Na zprávu ICISS dále navazuje iniciativa OSN Responsibility to Protect. Webové stránky R2P uvádí, že klíčové body této iniciativy byly státy přijaty jednou z deklarací OSN v roce 2005. Iniciativu R2P zmiňuji z toho důvodu, že je její součástí

[182] Nardin, 2000, str. 1-22
[183] Kolín, 2007, str. 6
[184] Knudsen, 2009, str. 4

vytvořený soubor podmínek, dle kterých lze nahlížet na legitimitu intervencí. Existují dvě hlavní skupiny, do kterých se jednotlivé podmínky dále řadí. První skupinu tvoří podmínky, které je nutné splnit ještě před tím, než vůbec k nějaké humanitární intervenci dojde. Tento soubor podmínek se označuje jako jus ad bellum. Druhou skupinu tvoří podmínky, které je nutné dodržovat během řízení intervence, ty se označují jako jus in bello.[185]

5.1.1 Podmínky jus ad bellum

Spravedlivá příčina (just cause)

První z podmínek, kterou jsem si k určování legitimity intervence vybral, je spravedlivá příčina. Jedná se o zcela zásadní podmínku, která by v porovnávání neměla chybět, jelikož definuje, jaké chování a činy jsou považovány za spravedlivý důvod k vykonání intervence. Zpráva ICISS dokonce rozděluje podmínky legitimní humanitární intervence zvlášť na spravedlivou příčinu a v další části kapitoly se věnuje všem ostatním. Nardin cituje Akvinského, který považoval za důležité, aby ti, proti kterým je válka (v našem případě humanitární intervence) vedena, si to z určitých důvodů zasloužili.[186] Jaké důvody měl na mysli? Jovana Davidovic uvádí masivní popírání svobody člověka, které je způsobeno masakry nebo zotročováním obyvatelstva. ICISS uvádí podobné důvody a to velké ztráty na životech obecně nebo etnické čistky. Jako případ plně splněné podmínky spravedlivé příčiny Davidovic uvádí úmrtí 800 tisíc obyvatel Rwandy v 90. letech minulého století.

Správný úmysl (right intention)

Samozřejmě, že pokud se někdo rozhodne k provedení humanitární intervence, mělo by to být z toho důvodu, že chce bojovat ve prospěch obyvatel státu, ve kterém je intervence provedena. Ne však každý, na první pohled správný důvod k zásahu, je

[185] Davidovic, 2008, str. 135
[186] Nardin, 2000, str. 3

legitimní. Jak Stupart přiznává, skutečný úmysl se prakticky nedá nijak dokázat.[187] Podle zprávy ICISS má být primárním účelem intervence zastavení lidského utrpení. Tato podmínka, myslím si, souvisí i s problematikou lidských práv, jejichž vážné porušování lze považovat za ono lidské utrpení, jehož potlačení je legitimním úmyslem k provedení humanitární intervence. Ostatně o lidských právech v souvislosti s humanitární intervencí hovoří řada autorů.[188]

Jakékoliv jiné primární důvody intervence nejsou legitimní a to i v případě, že by cílem intervence mohla být snaha o svržení špatného režimu. Tento dodatek lze pochopit. Kdo na světě totiž může fakticky posoudit, zda daný režim je opravdu špatný? Měli bychom například provádět ozbrojené humanitární intervence do Číny jen kvůli tomu, že tam vládne přes 60 let komunismus? Jiné jsou už však případy, kde režim škodí vlastním lidem a to v takové míře, že je například ohrožuje na životě.[189] Stupart ještě k problematice správného úmyslu dodává, že nejsou žádoucí ani postranní motivy, jako ekonomické či teritoriální zisky.[190]

Oprávněná autorita (legitimate authority)

Co se týče dostatečně oprávněné autority schvalující intervenci, v dnešní době by takovou autoritou měla být mezinárodní organizace, instituce, nebo vojenský pakt. Zpráva ICISS se vyjadřuje v tom smyslu, že bychom neměli hledat alternativy, které by mohly rozhodnout v případě, že by toho Rada bezpečnosti nebyla schopna, ale že bychom se měli zaměřit na to, aby Rada pracovala lépe.[191] Domnívám se, že by Radu bezpečnosti mohla posunout kupředu konkurence v podobě rady, sněmu či jiného tělesa, které by v případě nepružnosti Rady bylo schopno rozhodnout a jednat za ni. Pak by možná členové Rady zvažovali využití práva veta z více různých hledisek, jelikož by hrozilo, že tím celou Radu připraví o rozhodovací pravomoc. Nemuseli bychom přitom vůbec opouštět půdu OSN. Pokud bych se měl sám zamyslet nad jedním z možných řešení, za legitimní by se třeba mohla považovat poměrná většina v hlasování Valného

[187] Stupart, 2011, str. 59
[188] Davidovic, 2008, str. 135-140; Kolín, 2007, str. 16
[189] ICISS, 2001, str. 35
[190] Stupart, 2011, str. 59
[191] ICISS, 2001, str. XII

shromáždění OSN, které by se svolalo v případě, kdyby se Rada bezpečnosti dostala v rozhodovacím procesu na „mrtvý bod“.

Davidovic považuje za důležité při určování oprávněnosti autority nejen to, kdo operací schválí, ale podle ní má být také kladen důraz na to, kdo operaci provádí. Měl by to být někdo, jehož motivací při vedení intervence nemůže být například zisk nového teritoria nebo jiné strategické výhody.[192]

Poslední možnost (last resort)

Ozbrojená intervence samozřejmě nemá být prvním pokusem o řešení konfliktu. Musí jí předcházet neozbrojené pokusy o řešení situace, jako jsou diplomatická vyjednávání, sankce, embarga, blokování bankovních účtů.[193] Zpráva ICISS zdůrazňuje, že státy mají dvě na sebe navazující odpovědnosti. První z nich je odpovědnost za vykonání preventivních opatření a až v případě, že tato opatření selžou, mají státy odpovědnost na situaci reagovat vykonáním humanitární intervence. Zároveň je však ve zprávě uvedeno, že preventivní opatření nemusí být nutně vykonána všechna, jelikož by zabrala mnoho času, který při vážných situacích vyžadujících vojenskou intervenci může hrát důležitou roli. Pokud však některé z preventivních opatření uplatněno není, musí existovat odůvodnitelný předpoklad o neúspěšnosti a tedy i zbytečnosti aplikace takového opatření.[194]

Předpoklad úspěchu (reasonable prospects)

Pakliže se nějaký stát nebo skupina států odhodlají k humanitární intervenci, měly by před začátkem intervence panovat předpoklady o tom, že intervence bude úspěšná. To vyžaduje nejen dostatek jednotek, vojenského vybavení a volbu účinné bojové strategie, ale také správnou volbu a formulaci cílů, kterých chceme intervencí dosáhnout.[195] K této podmínce z mého pohledu patří i to, že stát vysílající své vojáky do cizí země v rámci humanitární intervence, musí počítat s případnými ztrátami, jelikož

[192] Davidovic, 2008, str. 135
[193] Stupart, 2011, str. 61
[194] ICISS, 2001, str. 36
[195] ICISS, 2001, str. XII

vojenská intervence, při které se stát bojí své vojáky poslat do opravdového boje, je tímto uvažováním negativně ovlivněna.

5.1.2 Podmínky jus in bello

Proporcionalita (proportionality)

Škody způsobené intervencí nesmí převyšovat hodnotu toho, co se podaří zachránit.[196] Rozsah, trvání a intenzita plánované vojenské intervence by měly být nastaveny tak, aby se s minimálními škodami a ztrátami podařilo dosáhnout cílů intervence.[197] Tady ovšem spatřuji zcela zásadní problém. Jak vyčíslit hodnotu lidského života? Pokud bombardováním země kompletně naruším ekonomiku a chod státu kvůli tomu, abych zachránil třeba jen stovku trpících lidí, je toto chování v souladu s proporcionalitou? I když hodnota lidského života dle mého převyšuje materiální hodnoty, v tomto případě by takový zásah správný nebyl právě proto, že by rozsah zásahu byl vzhledem k cíli nepřiměřený.

Tenberger se domnívá, že aby intervence mohla být provedena v souladu s podmínkou proporcionality, je nutné posoudit tři body. Rozsah ztrát ještě před vypuknutím intervence, v druhém bodě bychom se měli snažit odhadnout, k jakým ztrátám by došlo v případě, že by intervence vykonána nebyla a nakonec bychom měli posoudit zisky a případné ztráty, které budou výsledkem humanitární intervence.[198]

Diskriminace (discrimination)

Intervence musí být namířena proti agresorovi, nikoliv proti nevinným lidem.[199] Tato podmínka se možná na první pohled zdá být zcela jasnou a logickou. Domnívám se, že vznikla z toho důvodu, aby dala intervenujícím složkám najevo, že nesmí útočit na cíle, které je sice ze strategického pohledu výhodné zneškodnit, avšak součástí těchto strategických cílů jsou i nevinní lidé. Modelovým příkladem třeba může být továrna na výrobu zbraní, ve které bude pracovat místní zotročené obyvatelstvo. Minimálně

[196] Davidovic, 2008, str. 136
[197] ICISS, 2001, str. XII
[198] Tenbergen, 2001, str. 13
[199] Kolín, 2007, str. 15

z pohledu této podmínky je zcela nežádoucí, aby byla továrna například bombardováním srovnána se zemí.

5.2 Legitimita intervence v Kosovu

Spravedlivá příčina

O špatné situaci v Kosovu vypovídají masakry ve vesnicích Gomje Orbinje,[200] Račak a dalších, také celkově přes 800 tisíc uprchlíků.[201] Pokud se stát tímto způsobem chová k vlastním občanům, existuje zde dle mého názoru ospravedlnitelná příčina k vedení humanitární intervence. Ministr zahraničí Robin Cook ve svém proslovu 25. března 1999 v Dolní sněmovně Spojeného království uváděl poloviční množství uprchlíků. Přesto situaci považoval za velmi vážnou, jelikož se pětina obyvatel Kosova stala uprchlíky. Také řekl, že pokud by stejná situace nastala ve Velké Británii, znamenalo by to, že by se z deseti milionů obyvatel Británie stali uprchlíci. Tímto přirovnáním chtěl zřejmě vyzdvihnout fakt, že se násilí a porušování lidských práv v Kosovu netýkalo pouze malého procenta obyvatel, ale postižen byl prakticky celý region.[202]

Tenbergen o splnění podmínky spravedlivé příčiny nepochybuje. Říká, že intervence v Kosovu proběhla kvůli prevenci proti etnickým čistkám a genocidě.[203] Greenwood splnění podmínky spravedlivé příčiny dokládá kromě zprávy UNHCR o stavu uprchlíků také zprávou pozorovací mise KVM, která dle jeho názoru svědčí o tom, že se v Kosovu jednalo o humanitární katastrofu.[204] Žádný z autorů, jejichž argumentů a závěrů jsem během této práce využil, nevyjadřuje pochybnosti nad tím, zda situace v Kosovu byla příčinou k vedení humanitární intervence.

[200] Krieger, 2001
[201] UNHCR, 1999
[202] Roberts, 1999, 109
[203] Tenbergen, 2001, str. 4
[204] Greenwood, 1999, str. 172

Správný úmysl

V případě Kosova si myslím, že zastavení lidského utrpení nebylo jediným motivem k provedení intervence. To ostatně potvrzuje i Egan. Ten píše, že Spojené státy zdůrazňovaly své cíle, kterými v Kosovu bylo vytlačit srbské síly z Kosova, dostat do oblasti mezinárodní bezpečnostní složky a umožnit Kosovským uprchlíkům návrat do jejich domovů.[205] To je však, myslím si, v souladu se základním cílem celé operace. Charney uvádí, že podle něho byla intervence spíše preventivním útokem, který měl zabránit zhoršení situace v celém regionu. Pokud by bylo možné takové tvrzení dostatečně podložit, mohlo by dojít k rozporu s touto podmínkou k určování legitimity. Vedení preventivní války rozhodně není správným úmyslem, jelikož zde hrozí zneužití ve prospěch intervenujícího státu.[206] Tenbergen o splnění podmínky správného úmyslu rovněž nehovoří jednoznačně. Ve své práci uvádí, že otázkou zůstává, zda boj za lidská práva byl skutečným motivem pro vedení intervence v Kosovu, nebo zda byla lidská práva pouze motivem, o kterém se všeobecně hovořilo, ovšem cílem ve skutečnosti mohlo být za tento motiv schovat motivy jiné, které už by nebyly v souladu s podmínkou správného úmyslu.[207]

Oprávněná autorita

Tesón nesouhlasí s tím, že NATO k provedení intervence potřebovalo schválení Rady bezpečnosti. Vysvětluje to tím, že je NATO bližším spojencem Kosova a okolních států v tomto regionu.[208] Tenbergen naopak tvrdí, že jelikož NATO jednalo v rozporu s Chartou OSN, lze toto jednání považovat za podstatný prohřešek v posuzování nejen legality, ale také legitimity zasahujícího – v tomto případě Severoatlantické aliance. Domnívá se, že se NATO mělo snažit alespoň dodatečně vytvořit právní dokument, který by umožňoval intervenci dodatečně legalizovat, aby intervence nebyla i nadále v rozporu s Chartou OSN, což se však nestalo. Tenbergen tak vidí přímou souvislost mezi legalitou intervence a legitimitou zasahující autority. Pokud je intervence

[205] Egan, 2001, str. 42
[206] Charney, 2005, str. 7
[207] Tenbergen, 2001, str. 7
[208] Tesón, 2009

nelegální, znamená to, že NATO jednalo v rozporu s Chartou OSN, což z NATO podle Tenbergena činí nelegitimní autoritu. [209]

Osobně se přikláním k tomu názoru, že NATO bylo oprávněnou autoritou k zásahu v Kosovu. Tento vojenský pakt byl z mého pohledu vytvořen z toho důvodu, aby chránil státy a obyvatele žijící ve specifické části severní polokoule. Jelikož bylo jádro konfliktu právě v této oblasti, kousek od hranic členů tohoto vojenského paktu, zhoršení situace by se přímo dotýkalo i členů této regionální organizace. Vzhledem k tomu, že všichni členové Rady Severoatlantické aliance mají právo veta, jež nikdo nevyužil, aby intervenci zabránil, lze z toho usoudit, že s touto intervencí státy v postiženém regionu souhlasily. NATO přímo neoperuje s termínem veta, avšak praxe je taková, že rozhodnutí musí být jednomyslná.[210] Ta možnost, že by se všechny státy jednomyslně dohodly na tom, že chtějí poškodit jiný stát, mi přijde velmi nepravděpodobná, obzvláště v situaci, v jaké se nacházelo Kosovo. V úvahu však připadá názor, který předkládá Roberts. Ten je přesvědčený, že při rozhodování o vykonání intervence v Radě Severoatlantické aliance se žádný ze států nevyjádřil proti návrhu, jelikož má pro členy NATO obrovskou hodnotu fakt, že tyto státy většinou stojí vždy při sobě, a tak nikdo nechtěl být tím, kdo vybočí z řady.[211]

Poslední možnost

Tenbergen se domnívá, že nikdo nemůže namítat, že NATO v Kosovu bezprostředně zasáhlo, aniž by se s Jugoslávií snažilo vyjednávat.[212] V případě kosovské intervence bylo na Srbsko uloženo zbrojní embargo, založily se pozorovací mise, a to konkrétně Kosovo Verification Mission a NATO Air Verification Mission.[213] Dále OSN připravilo půdu pro mírová jednání v Rambouillet a v Paříži.[214] Žádné z těchto opatření nevedlo ke zlepšení situace, a tak NATO přistoupilo k ozbrojené intervenci. Roberts uvádí vyjádření Ministerstva zahraničních věcí a Commonweathu (Velká Británie), které došlo k závěru, že humanitární katastrofu nelze odvrátit, pokud

[209] Tenbergen, 2001, str. 12
[210] Michel, 2003
[211] Roberts, 1999, 104
[212] Tenbergen, 2001, str. 10
[213] Egan, 2001, str. 44
[214] International Crisis Group, 2010

prezident Miloševič bude u moci. Ministerstvo se také domnívalo, že prezidenta bylo možné sesadit pouze silovými prostředky. Nakonec také dodává, že jestliže intervence není autorizovaná Radou bezpečnosti OSN, pak je minimálně legitimní na základě velmi vážné humanitární situace.[215]

Greenwood je toho názoru, že majoritní podpora pro vykonání intervence v Kosovu ovšem v Radě bezpečnosti i přes oficiální neschválení panovala a na základě vyjádření zástupců států v Radě se domnívá, že proti intervenci bylo pouze Rusko a Čína.[216] Že pohled na splnění podmínky poslední možnosti není vždy jednoznačný, dokládá Tenbergen citací Kavanaugha. Ten je toho názoru, že se v případě Kosovské intervence nevyzkoušely všechny nevojenské možnosti, které se nabízely. Má na mysli především začlenění otázky Kosova do Daytonské dohody, vyslání většího množství pozorovatelů, nebo větší ochotu naslouchat požadavkům Jugoslávie, které přednesla v Rambouillet. V případě otázky Daytonské dohody však Tenbergen připouští, že by v důsledku pokusu o řešení otázky Kosova v této dohodě mohlo dojít k úplnému selhání ve vyjednávání a schvalování dohody.[217]

Předpoklad úspěchu

V případě kosovské intervence máme na jedné straně menší stát patřící spíše do té rozvíjející se poloviny evropských států a na druhé straně Severoatlantickou alianci v čele s USA. Předpokládám, že pokud by NATO chtělo, mohlo by společně vytvořit vojsko, které by počtem i dostupnými technologiemi mnohonásobně předčilo armádu a policii bývalé Jugoslávie. Problém byl však v tom, že NATO nechtělo, respektive odmítalo do Kosova poslat pozemní jednotky.[218] Báli se snad dalších ztrát, k jakým došlo třeba při intervenci v Somálsku?[219] O existujícím předpokladu budoucího úspěchu intervence vypovídají slova ministra zahraničí Robina Cooka v Dolní sněmovně Spojeného království. Ten prohlásil, že důvodem, proč intervenci podporuje, je

[215] Roberts, 1999, 106
[216] Greenwood, 1999, str. 172
[217] Tenbergen, 2001, str. 11
[218] Egan, 2001, str. 53
[219] U.S. Army Center of Military History, 2006

skutečnost, že si uvědomuje krutosti páchané na obyvatelích Kosova a dále fakt, že má NATO dostatečné kapacity k zásahu.[220]

Tenbergen cituje Mayera, který zdůrazňuje důležitost výběru oblasti intervence. Dokládá to příkladem Čečenska nebo Tibetu, potenciálními místy možných intervencí, kde by v důsledku intervence mohlo dojít k rozpoutání mnohem rozsáhlejšího konfliktu zahrnujícího největší mocnosti světa, ať už by to v případě Čečenska bylo Rusko, nebo v případě Tibetu Čína. V Kosovu nic podobného nehrozilo.[221] Předpokladem úspěchu je i správné nastavení cílů intervence. Tenbergen v této souvislosti připomíná slova prezidenta Clintona, který ve svém televizním proslovu definoval čtyři základní cíle intervence, kterými byla ochrana obyvatel Kosova, zajištění stability v regionu, prevence rozšíření války a zachování existence a funkce NATO. Tyto cíle splněné byly, jelikož rozsáhlé etnické čistky byly zastaveny, Miloševič ztratil moc nad oblastí Kosova, tudíž už nemohl oslabovat jeho stabilitu, válka byla zastavena a NATO si udrželo svou jednotu.[222]

Proporcionalita a diskriminace

Tyto podmínky jsem se nakonec rozhodl sloučit dohromady, jelikož spolu velmi úzce souvisí. Když Greenwood zkoumá, zda byla intervence v Kosovu v souladu s podmínkou proporcionality, zmiňuje škody, které NATO způsobilo bombardováním cílů daleko od Kosova. Tím už však plynule přechází k podmínce diskriminace, jinak řečeno, byla intervence skutečně namířena pouze proti agresorovi? Greenwood říká, že tyto cíle bylo nutné zničit, protože přispívaly k chodu armády Jugoslávie.[223] To je možné uznat v případě, když se spokojíme s tím, že NATO v Kosovu a v Jugoslávii provádělo intervenci výhradně pomocí vzdušných sil. Bylo však bombardování namířeno pouze proti agresorovi a bylo bombardování správně zvolenou bojovou strategií? Já se domnívám, že nikoliv, protože jak bychom si potom měli vysvětlit bombardování televizní a radiové stanice v Bělehradě v době, kdy se uvnitř naházelo okolo 120 civilních zaměstnanců? Horší zprávou je skutečnost, že šestnáct z nich bylo

[220] Roberts, 1999, 109
[221] Tenbergen, 2001, str. 8
[222] Tenbergen, 2001, str. 9
[223] Greenwood, 1999, str. 173

v důsledku bombardování zabito.[224] Tenbergen rovněž uznává, že NATO připouštělo takzvané „nezamýšlené civilní oběti“.[225] Tento útok na civilisty dle mého názoru nelze označit za legitimní.

A co zvolená strategie bombardování? Nejen vojska Jugoslávie narušovala celistvost hranic, ale také vojska KLA. Mělo se tedy zasáhnout proti oběma znepřáteleným stranám. Musely by se tak poslat na hranice pozemní jednotky, které by od sebe obě armády oddělily, a vytvořily neutrální zónu, což by se možná těžko schvalovalo po zkušenostech třeba právě ze Somálska, kde nejen armáda USA přišla o své vojáky.[226] V této situaci je na místě připomenout slova generála Michaela Shorta, který prohlásil, že pomocí útoků ze vzduchu není schopen úspěšně zasáhnout tam, kde by to bylo zapotřebí – tedy v místě konfliktu.[227] Greenwood nakonec uznává, že vzdušný útok byl veden v jakési naději, že Slobodan Miloševič nebude chtít riskovat větší ztráty a raději se vzdá.[228] Z mého pohledu právě volba bojové strategie a neochota riskovat ztrátu vlastních vojáků vedla k tomu, že proporcionalita a diskriminace, důležité podmínky při určování legitimity intervence, splněny nebyly. Otázkou zůstává, zda pro intervenující státy nebyla podstatnější „nula“ v kolonce ztrát než plnění podmínek legitimity.

O zcela odlišných ztrátách v souvislosti s humanitární intervencí hovoří Tenbergen. Cituje Mayera, který hovoří o poškození pozitivního rozvoje mezinárodního práva, ke kterému dle jeho názoru došlo v momentě, kdy se NATO rozhodlo zasáhnout bez povolení Rady bezpečnosti. Tenbergen také uvádí protichůdný názor Antonia Cassese, který se naopak domnívá, že porušení podmínek Charty OSN může vést k pozitivní reformě mezinárodního práva, které by se v budoucnu mohlo zabývat i otázkou humanitárních intervencí.[229] Tenbergen dochází k závěru, že kritérium proporcionality bylo naplněno, avšak výsledek intervence mohl být lepší, pokud by se při řízení intervence kladl větší důraz na lidská práva.[230]

[224] Cordone, Gidron, 2000
[225] Tenbergen, 2001, str. 13
[226] U.S. Army Center of Military History, 2006
[227] Egan, 2001, str. 53
[228] Greenwood, 1999, str. 173
[229] Tenbergen, 2001, str. 13
[230] Tenbergen, 2001, str. 14

5.3 Legitimita intervencí v Somálsku

Spravedlivá příčina

Statistika v tomto případě hovoří jasně: 300 tisíc mrtvých Somálců ještě v roce 1992, kdy intervence vůbec neprobíhala, přes dva miliony uprchlíků a čtyři a půl milionu lidí trpících hladem.[231] Jak už jsem v této práci jednou uvedl, v lednu 1992 Andrew Natsios, ředitel úřadu s názvem Office of Foreign Disaster Assistance,[232] který se zabývá katastrofami v zahraničí, označil Somálsko za „největší stav nouze na světě"[233] Stupart se domnívá, že příčinou humanitární katastrofy v Somálsku byl kolaps státu, jehož výsledkem byla občanská válka a rozsáhlý nedostatek potravin.[234] Zhroucený stát totiž přestal plnit svou funkci, kterou by měla být ochrana obyvatelstva. Situaci považuje za velmi vážnou ještě z toho důvodu, že občané nebyli ohroženi pouze jedním násilným režimem, ale hned několika ozbrojenými klany. Proto dle jeho názoru existuje spravedlivá příčina k provedení intervence do takto zhrouceného státu, který neplní svou funkci. Pokus o řešení situace peacekeepingovou akcí UNOSOM I selhal. Dle mého soudu byla situace v Somálsku dostatečně přesvědčivým důkazem o potřebnosti humanitární intervence.

Správný úmysl

Jak Glanville uvádí, motivy k vedení intervence mohly být různé. Intervence mohla být reakcí na zesilující se kritiku lhostejnosti Bushe vůči situaci v Somálsku, kterou stupňoval jeho soupeř v nadcházejících prezidentských volbách Bill Clinton.[235] Gleis a DiPrizio zase přisuzují důležitou roli při rozhodování se o vedení intervence dopisu ambasadora z Keni, který prezidentu Bushovi popisoval podmínky, v jakých žili somálští uprchlíci v Keni.[236] Před začátkem intervence prezident Bush prohlásil, že „hladovění je největší lidským utrpením" a že se tak USA bude snažit poskytnout

[231] Glanville, 2005, str. 2
[232] Tento úřad spadá pod Agenturu Spojených států pro mezinárodní rozvoj
[233] Lyons, Samatar, 1995, str. 30
[234] Stupart, 2011, str. 57
[235] Glanville, 2005, str. 3
[236] Gleis, 2011, str. 62; DiPrizio, 2002, str. 50

potravinovou pomoc „všem, kteří ji zoufale potřebují“.[237] Stupart dále vysvětluje, že bylo správné, že intervenci vedl stát, který nesousedí se Somálskem, ale například USA s mandátem od OSN. Vyjadřuje obavy z toho, zda by podmínku správného úmyslu splnila například Etiopie, která se Somálskem soupeří už od dávné historie. Myslím si, že Stupart tímto mohl poukazovat například na spory o území Ogadenu.[238] Za splněnou považuje podmínku správného úmyslu Martha Finnemore. Ta intervenci v Somálsku považuje za nejjasnější příklad intervence namířené do státu, ve kterém zasahující státy nemají žádné strategické nebo ekonomické zájmy.[239] To však Glanville zároveň vidí jako problém, jelikož právě z toho důvodu, že Američané neměli v Somálsku žádné vlastní zájmy, byla intervence v Somálsku dlouhodobě neudržitelná.[240]

Oprávněná autorita

V Somálsku byly hlavními aktéry Spojené státy (UNITAF) a OSN (UNOSOM II). Spojené státy jednaly se souhlasem Rady bezpečnosti OSN, která se skládá ze zástupců různých států světa, z nichž se dvě třetiny pravidelně mění a každý z členů zbylé třetiny (pět členů) má právo veta.[241] Tato skutečnost mě vede k přesvědčení, že v Somálsku zasahovaly oprávněné autority. Ovšem odlišný náhled na autoritu OSN přináší Stupart, který je toho názoru, že autoritu OSN negativném způsobem ovlivňuje možnost potenciálního selhání v rozhodování Rady bezpečnosti OSN a to především v případech, kdy je zcela zřejmé, že by k intervenci dojít mělo. Pokud je intervence opodstatněná a přesto je některým z členů Rady zamítnuta, takový čin doslova podkopává autoritu Spojených národů.[242]

[237] Glanville, 2005, str. 3
[238] Stupart, 2011, str. 59
[239] Finnemore, 2002, str. 1
[240] Glanville, 2005, str. 12
[241] Security Council, 1995
[242] Stupart, 2011, str. 60

Poslední možnost

Stupart uvádí, že v Somálsku bylo obtížné řadu diplomatických vyjednávacích prostředků uplatnit. Vysvětluje si to tím, že Somálsko už v té době bylo zhrouceným státem.[243] Tím chce zřejmě říci, že bylo velmi obtížné najít nějakou oficiální vládu nebo představitele státu, který měl v celém Somálsku autoritu, a bylo by možné s ním vyjednávat. Za poslední pokus o řešení situace bez užití zbraní považuje celou operaci UNOSOM I, kterou se podařilo zorganizovat se souhlasem dvou nejvyšších hlav znepřátelených kmenů. To znamená, že i když bylo obtížné se zástupci státu jednat, jednání se přesto podařilo uskutečnit. S UNOSOM I souviselo i vyslání padesáti pozorovatelů. Operace UNOSOM I trvala skoro rok — od dubna 1992 do března 1993, což v důsledku znamená, že na mírová jednání byla vyhrazena stejně dlouhá doba. To mi vzhledem k vážnosti situace v Somálsku přijde jako dostatečně dlouhý čas k vyjednávání.

V rámci UNOSOM I byl stanoven 100 denní akční plán, který měl vylepšit plánování a koordinaci při šíření humanitární pomoci. Plán obsahoval body jako dodání velkého množství potravinové pomoci, šíření této pomoci do odlehlých oblastí země, zajištění základních zdravotnických služeb a hromadné imunizace proti spalničkám, poskytování čisté vody a zlepšení úrovně hygieny, poskytování materiálu na stavbu přístřeší, poskytování přikrývek a oblečení, poskytnutí dodávek osiva, prevence dalších uprchlických odlivů a podpora pro uprchlíky vracející se zpět do země, budování institucí a obnova občanské společnosti.[244] Jelikož se humanitární pomoc nedařilo šířit tam, kde ji bylo nejvíce zapotřebí a vzhledem k překážkám, které pracovníkům OSN při plnění cílů vytvářeli ozbrojení členové klanů, se OSN rozhodlo přejít k ozbrojené intervenci.[245]

[243] Stupart, 2011, str. 61
[244] United Nations, 1997
[245] Stupart, 2011, str. 61

Předpoklad úspěchu

V případě intervence v Somálsku máme na jedné straně několik proti sobě bojujících klanů a na straně druhé v případě operace UNITAF jako hlavního aktéra USA a v případě UNOSOM II jednotky OSN. Rád bych ještě jednou připomněl slova Boutrose-Ghaliho, který ve svém dopise Radě bezpečnosti píše, že po konzultaci s vojenským poradcem je dobré vzít na vědomí, že vyzbrojení a počty klanových jednotek v Mogadishu nejsou zanedbatelné. Nicméně o vojenské převaze USA, potažmo OSN bych nespekuloval. Problém byl v tom, že řadě Američanů a to i těch velmi vlivných, se do Somálska vůbec nechtělo. Už vyjádření admirála Davida Jeremiaha na schůzi výboru poslanecké sněmovny hovoří za vše: „Jestli si myslíte, že jsou síly Spojených států zapotřebí, můžeme tuhle práci udělat.[246] Nebo slova Samuela P. Huntingtona, kterého cituje Warfa. Ten řekl, že je morálně neospravedlnitelné a politicky neobhajitelné, aby členové amerických ozbrojených sil byli zabiti kvůli tomu, aby zabránili Somálcům v zabíjení se navzájem.[247] Allan Buchanan byl ve svém vyjádření větším diplomatem a prohlásil, že by se státy měly spíše více zabývat blahem vlastních obyvatel než blahem bezejmenných osob někde ve vzdálené zemi.

Glanville je přesvědčený, že se Bush při rozhodování o vedení intervence řídil především tím, že se obecně předpokládalo, že intervence bude provedena rychle a bez ztrát životů vojáků.[248] Přiznává však, že intervence měla z počátku obrovskou podporu i u americké veřejnosti. Zmiňuje průzkum, podle kterého 81% respondentů souhlasilo s tím, že vyslání amerických vojáků do Somálska je správné, 70% dotázaných dokonce bylo schopno připustit fakt, že při intervenci může dojít k zabití amerických vojáků.[249] Problematice předpokladu úspěchu se Glanville věnuje ze všech podmínek legitimity nejvíce. Domnívá se, že ztráty jednotek se daly předpokládat jako mnohem méně pravděpodobné, než kdyby došlo k výsadku vojáků například v Bosně. Předpoklad úspěchu a hladkého průběhu intervence lze doložit i slovy diplomata Lawrence Eagleburgera, který na setkání Rady národní bezpečnosti oznámil, že intervenci lze provést bez větších ztrát a že se prakticky nikdo nemusí obávat toho, že by domů ze

[246] „If you think U.S. forces are needed, we can do the job.“ Citováno ve Western, 1999
[247] Warfa, 2011
[248] Glanville, 2005, str. 6 a 8
[249] Glanville, 2005, str. 5

Somálska „dorazila těla zabalená v pytlích“.[250] Glanville problematiku uzavírá slovy, že dle jeho názoru ani Bush, ani Cliton nikdy nebyli ochotni přijmout risk a ztráty, ke kterým došlo v důsledku nutnosti delšího setrvání vojáků v Somálsku.[251] Stupart vysvětluje, že ačkoliv byli do Somálska vysláni i velmi dobře vycvičení vojáci, armáda somálských kmenů se zdála být neporazitelnou. Neúspěch operace UNITAF přisuzuje nedostatečnému počtu pozemních jednotek. Připomíná, že některé státy, které přislíbily své jednotky v případě nutnosti do Somálska poslat, své sliby nakonec stáhly.[252] Dále vidí problém ve špatné spolupráci mezi zástupci OSN a USA. Zmiňuje situaci, kdy již po vstupu amerických vojáků do Somálska Generální sekretář oznámil delegaci z Washingtonu, že kromě odzbrojení somálských vojáků by dále bylo potřeba dosáhnout odminování celého státu, založit novou administrativu a začít trénovat novou somálskou policii. Jelikož s těmito cíli americká armáda dopředu nepočítala, jejich plnění proto bylo velmi problematické.[253]

Proporcionalita a diskriminace

U této intervence vidím hlavní problém v určení rozsahu a cílů celé intervence a s tím související délkou jejího trvání. Rezoluce 814 i 837 hovoří o cílech intervence,[254] kterými mělo být navrácení uprchlíků a vysídlených osob v rámci Somálska, obnovení národních, regionálních institucí a civilní správy v celé zemi, obnova somálské policie a odminování. Tyto cíle byly stanoveny 26. března 1993 rezolucí 814, která zároveň založila operaci UNOSOM II. Vojska OSN zemi opustila takřka přesně po dvou letech.[255] Americký prezident Bill Clinton to komentoval slovy: „Není naší prací přebudovávat Somálskou společnost, nebo dokonce vytvářet nové politické procesy, které by somálským kmenům umožnily žít a pracovat ve společném míru.“[256] V tom se však Clinton z mého pohledu mýlil, jelikož přesně tyto cíle byly hlavními cíli uvedenými v rezoluci, která ustanovila poslední intervenci v Somálsku. Vojska OSN se zdržela pouze dva roky, což mi přijde vzhledem ke stanoveným cílům jako velmi krátká

[250] Wheeler, 2002, str. 181
[251] Glanville, 2005, str. 15
[252] Stupart, 2011, str. 62
[253] Stupart, 2011, str. 63
[254] United Nations, 1993
[255] United Nations, 1995
[256] Glanville, 2005, str. 11

a neodpovídající doba. To mělo podle mého názoru důležitý dopad na současnou situaci v Somálsku. Země, která před dvaceti lety prodělala humanitární intervenci, jež ji měla „postavit nohy“, dnes platí za jeden z nejchudších států na světě, nelichotivě je označována za zhroucený stát a statisíce lidí dodnes umírají v důsledku nedostatku potravin.[257] Z toho lze usuzovat, že současná situace v Somálsku není oproti té z roku 1993 o nic lepší.

Za důležité při posuzování proporcionality Stupart ještě považuje ztráty na životech Somálců, které dle jeho názoru byly zcela zbytečné. Má na mysli skutečnost, že se k některým Somálcům potravinová pomoc nedostala z toho důvodu, že OSN nedokázalo konvoje s potravinovou pomocí dostatečně ochránit. Ta pak byla dále prodávána na černém trhu.[258]

[257] iDnes.cz, 2011
[258] Stupart, 2011, str. 69

5.4 Komparace intervencí dle hledisek legitimity

Spravedlivá příčina

Za společnou příčinu k vedení intervencí do Kosova i Somálska lze označit masivní popírání svobody člověka. Z mnoha lidí v Kosovu i v Somálsku se v důsledku konfliktu stali uprchlíci. Domnívám se, že důvodem, proč v Somálsku bylo zhruba čtyři krát více uprchlíků, je skutečnost, že v Somálsku v době intervence žilo zhruba čtyři krát více obyvatel než v Kosovu.[259] Poměr množství uprchlíků vůči celkovému počtu obyvatel však zůstává velmi podobný. Asi pětina až čtvrtina obyvatel žijících v Kosovu a v Somálsku v důsledku konfliktu byla nucena uprchnout ze svých domovů. Rozdíly mezi intervencemi lze rozpoznat v případě, že se blíže zaměříme na původce konfliktu. V Somálsku lze za klíčový moment považovat svržení diktátora Siada Barreho. Myslím si, že od tohoto momentu lze Somálsko považovat za zcela zhroucený stát bez jakékoliv fungující centrální vlády. Problém spočíval v tom, že tento stát už nebyl schopen ochránit své obyvatele před následky rozsáhlého sucha, kvůli kterému byl v zemi nedostatek potravin, ale ani proti jednotlivým klanovým uskupením, která stupňovala své snažení v boji o moc právě z toho důvodu, že jim ve zhrouceném státě nehrozil žádný postih.[260]

Nechci hodnotit, do jaké míry byla Jugoslávie v době zahájení intervence do Kosova dobře fungujícím státem, za zhroucený stát bych ji však rozhodně nepovažoval. Situace v Jugoslávii byla zcela odlišná. Ohroženi z mého pohledu nebyli všichni obyvatelé státu, ale pouze členové specifické etnické menšiny žijící v jedné z oblastí státu — v Kosovu. Tato menšina nečelila útokům několika nevládních militantních uskupení, jako tomu bylo v Somálsku, ale jedním z důležitých původců nepokojů byla z mého pohledu oficiální hlava státu Slobodan Miloševič. Domnívám se, že situace v Somálsku však byla vážnější. Především z důvodu nedostatku potravin, který se misi UNOSOM I nepodařilo vyřešit, a tak v Somálsku zemřelo mnoho lidí v řádu stovek

[259] Roberts, 1999, str. 109
[260] Stupart, 2011, str. 57

tisíců.[261] Z tohoto pohledu možná byla situace v Somálsku dramatičtější, avšak spravedlivou příčinu pro vykonání vojenské intervence poskytovaly oba konflikty.

Správný úmysl

Jediným správným úmyslem má být zastavení lidského utrpení a osobně dodávám, zastavení hrubého porušování lidských práv. Splnění této podmínky mi v případě intervence v Somálsku přijde o něco zřetelnější. V případě Kosova si myslím, že zastavení lidského utrpení nebylo jediným motivem k provedení intervence. Charney se dokonce domnívá, že hlavním motivem intervence mohla být v Kosovu preventivní válka, která není v souladu s podmínkou správného úmyslu.[262] O skutečných motivech intervence pochybuje i Tenbergen.[263]

Naopak pohled všech autorů, jejichž práce jsem při studování podmínky správného úmyslu využil, je v případě Somálska vždy zcela jednoznačný. Hlavním cílem intervence dle Glanvilla, Finnemore i Stuparta bylo zastavení lidského utrpení v Somálsku, dodávka potravin a zajištění základních lidských potřeb obyvatel země.[264] Ze závěrů autorů zabývajícími se intervencemi v Kosovu a v Somálsku vyplívá, že intervence v Somálsku je zcela v souladu s podmínkou správného úmyslu. V případě intervence v Kosovu někteří autoři připouští možnou existenci motivů k provedení intervence, které v souladu s podmínkou správného úmyslu nejsou.

Oprávněná autorita

Akademici zabývající se autoritou OSN i NATO nemají na oprávněnost těchto autorit jednoznačný názor. Stupart se domnívá, že autorita OSN slábne s vědomím, že mohou nastat situace, kdy rozhodovací proces v Radě bezpečnosti selže.[265] Tenbergen zase Severoatlantické alianci vytýká, že jednala v rozporu s Chartou OSN.[266] NATO reprezentované Radou Severoatlantické aliance i OSN reprezentované Radou

[261] Stupart, 2011, str. 69
[262] Charney, 2005, str. 7
[263] Tenbergen, 2001, str. 7
[264] Finnemore, 2002, Glanville, 2005, Stupart, 2011
[265] Stupart, 2011, str. 60
[266] Tenbergen, 2001, str. 12

bezpečnosti mají společné to, že veto jednoho ze členů (v případě Rady bezpečnosti jednoho z pěti stálých členů) může odvrátit jakékoliv rozhodnutí. Problém však spočívá v tom, že veto může odvrátit rozhodnutí nejen špatná, ale i taková, která jsou považována za správná a potřebná.

Jsem toho názoru, že zasahující NATO i OSN jsou oprávněnými autoritami k zásahu. NATO vzhledem k tomu, že primárně působí v regionu, kde zasahovalo, tudíž se nedomnívám, že by se záměrně chtělo plést do konfliktů, které se jeho členských států netýkají. OSN považuji za zástupce mezinárodního společenství, které v případě, že se na zásahu společenství dohodne, je dostatečně silnou autoritou k provedení intervence.

Poslední možnost

Před vypuknutím intervence v Kosovu bylo provedeno mnoho kroků, které měly docílit dohody mírovou cestou. Zbrojní embarga, dvě pozorovací mise, dále mírová jednání v Rambouillet a v Paříži.[267] Kavanaugh, kterého cituje Terbergen, však připomíná, že existovaly další mírové kroky, které se OSN v Kosovu, popřípadě NATO mohlo pokusit aplikovat.[268] Uspořádání peacekeepingové operace UNOSOM I, která trvala téměř rok, zase považuji za poslední pokus o mírové jednání v záležitosti Somálska. Jelikož 100 denní akční plán selhal a humanitární pomoc se nedařilo šířit do oblastí s největším nedostatkem potravin, rozhodlo se pak OSN přejít k ozbrojené intervenci, jelikož situace byla již velmi kritická.[269]

Podmínku poslední možnosti považuji rovněž v případech obou intervencí za splněnou. Před zahájením obou intervencí byly učiněny kroky, které měly vést k mírovému řešení situace. Vzhledem ke zhoršující se povaze konfliktů však nebylo možné tato mírová jednání vést déle.

[267] International Crisis Group, 2010
[268] Tenbergen, 2001, str. 11
[269] United Nations, 1997

Předpoklad úspěchu

Domnívám se, že účast USA na intervenci v Somálsku byla především výsledkem osobních preferencí prezidenta George H. W. Bushe. K tomuto závěru dochází například Glanville.[270] Lze ovšem spekulovat o tom, jaké motivy prezidenta Bushe k rozhodnutí o vykonání humanitární intervence vedly. Mohlo se jednat o reakci na kritiku lhostejnosti Bushe vůči situaci v Somálsku od jeho největšího soupeře v nadcházejících prezidentských volbách Billa Clintona.[271] Gleis a DiPrizio zase připomínají dopis ambasadora z Keni, který prezidentu Bushovi popisoval podmínky, v jakých žili somálští uprchlíci. Tento dopis rovněž mohl sehrát významnou roli při prezidentově rozhodování.[272] Mezi nejvyššími představiteli USA převládal především názor, že by američtí vojáci v Somálsku neměli zasahovat.[273] Přesto se většina americké veřejnosti domnívala, že pokud jednotky USA v Somálsku zasáhnou, bude se jednat o rychlou intervenci bez ztrát na životech. Jak se později ukázalo, tyto předpoklady byly mylné a stanovené cíle intervence splněny nebyly, jelikož byly příliš ambiciózní a jejich splnění by minimálně vyžadovalo delší účast jednotek OSN v Somálsku, což především Američané odmítali.[274]

V případě kosovské intervence rovněž existoval předpoklad o hladkém průběhu operace. S ohledem na závěry, ke kterým dospěl Tenbergen, se domnívám, že intervence splnila své poslání a intervence proběhla tak, jak se předem očekávalo. Bylo dosaženo ochrany obyvatel Kosova, v rámci možností byla zajištěna stabilita v regionu, prevence rozšíření války a zachování existence a funkce NATO [275] Problém vidím v tom, že NATO do Kosova odmítalo poslat pozemní jednotky, které byly zapotřebí k vytvoření bariéry mezi oběma znepřátelenými tábory.[276] Pokud bych však měl porovnat ochotu k zákroku u nejsilnějšího aktéra u obou intervencí – USA, mám jisté obavy, zda by k intervenci v Somálsku vůbec došlo, pokud by byl prezidentem někdo jiný než George H. W. Bush, nebo pokud by rozhodovací procesy týkající se intervence neprobíhaly těsně před prezidentskými volbami.

[270] Glanville, 2005, str. 6 a 8
[271] Glanville, 2005, str. 3
[272] Gleis, 2011, str. 62; DiPrizio, 2002, str. 50
[273] Warfa, 2011, Western, 1999
[274] Glanville, 2005, str. 11
[275] Tenbergen, 2001, str. 9
[276] Egan, 2001, str. 53

Proporcionalita a diskriminace

V případě kosovské intervence útok na budovu televizní a radiové stanice v Bělehradě nelze považovat za legitimní, jelikož se jednalo o útok na civilní osoby.[277] Bombardování cílů v Srbsku se mi rovněž zdá být vojenskou strategií, kterou v tomto případě nelze považovat za legitimní. Greenwood toto bombardování obhajuje s tím, že cíle daleko od Kosova sloužily Srbským jednotkám a tudíž bylo důležité je odstranit. U intervence v Somálsku byl problém jiný. Sice zde také došlo k útoku na radiovou stanici, tentokráte v Mogadishu,[278] nikde jsem však nenašel poznámku o tom, že by při obsazování stanice byl zabit nějaký civilista. Hlavní nedostatky vidím v určení rozsahu a cílů celé intervence a s tím související délkou jejího trvání. Ta byla z mého pohledu zcela nedostatečná vzhledem k množství a složitosti plnění cílů, které si OSN v Somálsku stanovilo, jako například budování institucí, obnova funkce státu a obnova občanské společnosti[279]

Na obě intervence lze z hlediska proporcionality nahlížet dvěma způsoby. Alespoň Abdullahi Warfa se domnívá, že existují dva druhy pohledů teoretiků na humanitární intervence. První skupina teoretiků označuje za správnou intervenci takovou, jejíž pozitivní důsledky převyšují ty negativní, které způsobí. Pak ale podle něho existuje druhý pohled, který nejlépe vystihuje označení „účel světí prostředky". Nerozlišuje dobré od špatného, zaměřuje se pouze na výstupný efekt, který pokud je dobrý, je i intervence legitimní. Warfa uvádí jako příklady intervencí zásah Tanzánie v Ugandě, který byl podle první skupiny teoretiků spravedlivý, jelikož se podařilo zachránit mnoho lidí. Stejně tak dále píše o intervenci Indie v Pákistánu v roce 1971, která byla nezbytná z toho důvodu, že zde byla porušována lidská práva. Ze zmíněných příkladů pak vyplívá, že je mezinárodní společenství nakloněno zásahům v případech, kdy se jedná o záchranu zoufalých a trpících lidí. Warfa velmi výstižně uvádí příklad Somálska, kde právě z toho důvodu, že lidé v Somálsku potřebovali rychlou pomoc, byla intervence legální, respektive hlavně z toho důvodu došlo k legalizaci intervence Radou bezpečnosti. Ihned si tedy pokládá otázku, zda vlastně v Kosovu nešlo o to stejné? Vždyť přece USA a NATO také chtěli potlačit represe na albánském obyvatelstvu. Podle Wafry se však určitá skupina teoretiků může domnívat, že jako

[277] Cordone, Gidron, 2000
[278] United Nations, 1997
[279] United Nations, 1997

důsledek intervence v Somálsku (případně i v Kosovu) bylo možné očekávat další ztráty na životech a vysídlení obyvatel v důsledku obav z války. Vzhledem k takovýmto negativním efektům by pak někdo mohl považovat intervenci v Somálsku za nelegitimní.[280]

6 Závěr

Na intervenci v Kosovu, která následovala několik let po intervenci v Somálsku, si lze všimnout změny v motivacích intervenujících států. Domnívám se, že hlavní motivací OSN a USA v Somálsku bylo zmírnění hladomoru, který postihl místí obyvatele. Cílem pak bylo umožnění šíření pomoci těm nejchudším. V případě Kosova dle mého soudu zastavení lidského utrpení nebylo jediným motivem k provedení intervence. Charney uvádí, že podle něho byla intervence spíše preventivním útokem, který měl zabránit zhoršení situace v celém regionu.[281] Sledováním vývoje událostí před zahájením intervence v Kosovu jsem dospěl k závěru, že stabilita regionu (Balkánského poloostrova) byla jedním z hlavních motivů intervence. Nemyslím si, že bychom díky tomuto zjištění měli na intervenci v Kosovu nahlížet negativním způsobem. Jedna ze základních podmínek při posuzování legitimity však říká, že jediným správným úmyslem k vykonání intervence má být zastavení lidského utrpění, které zřejmě bylo „pouze“ jedním z hlavních motivů intervence v Kosovu.[282]

Rada bezpečnosti sice situaci v Kosovu označila za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost[283] a začlenila NATO do vyjednávání s Jugoslávií tím, že povolila pozorovací misi NATO Air Verification Mission. Roberts dokonce popisuje, že rezoluce ustanovující pozorovací misi mohla být legální základnou pro budoucí intervenci NATO.[284] Já se však spíše přikláním k tvrzení Momtaze, který dochází k závěru, že intervence v Kosovu neměla žádný legální základ, jelikož Charta OSN pro situaci, kdy Rada bezpečnosti intervenci neschválí, ani jinou možnost, jak ji legalizovat,

[280] Warfa, 2011
[281] Charney, 2005, str. 7
[282] ICISS, 2001, str. 35
[283] Greenwood 1999, str. 147
[284] Roberts 1999, str. 105

nenabízí.[285] Charta OSN o legálním užití síly mimo sebeobranu a schválené užití síly Radou nehovoří. Jelikož Operace Spojenecká síla nebyla aktem sebeobrany, jak jsem se již snažil v podkapitole 4.1 vysvětlit, a Rada intervenci neschválila, můžeme z pohledu Charty OSN tuto operaci jednoznačně označit za nelegální. Spíše než hovořit o intervenci jako o nelegální bych se však přikláněl k označení „neschválená (neautorizovaná) Radou bezpečnosti OSN“. Termín je to sice delší, o to je však přesnější a hlavně výstižnější.

Intervence v Somálsku splnila veškeré podmínky k tomu, abychom ji mohli označit za legální a to především díky tomu, že se tato intervence může ospravedlnit na základě Charty OSN, jelikož právě tato listina povoluje užití silových prostředků v případě, že takové jednání schválí Rada bezpečnosti. K tomu skutečně v případě intervence v Somálsku došlo.[286] Trochu sporný je zde z mého pohledu fakt, že užití silových prostředků pro UNOSOM II bylo schváleno až po zabití pákistánských vojáků. Domnívám se, že legalizace užití síly pro operaci UNOSOM II měla přijít již dříve, tedy s rezolucí 814, která ustanovila cíle pro tuto novou operaci OSN a ne až po zabití pákistánských vojáků.[287] Nesmíme však opomenout ani další prameny mezinárodního práva, kterými mimo Chartu OSN může být například Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocida, která byla Valným shromážděním OSN přijata v roce 1948[288] a také Ženevské úmluvy, které byly sjednány na diplomatické konferenci o rok později.[289]

Obě intervence pak disponují i prvky, které je činí legitimními, ne však v plném rozsahu. Z mého pohledu jsou větší nedostatky patrnější u intervence v Kosovu a to kvůli nevhodně zvolené strategii boje a s tím související volbou špatných cílů bombardování, což vedlo k zabití civilistů. Boje tedy byly vedené pomocí vzdušných sil, ačkoliv samotný velitel generál Michael Short prohlásil, že pomocí útoků ze vzduchu není schopen úspěšně zasáhnout tam, kde by to bylo zapotřebí – tedy v místě konfliktu.[290] Somálská intervence snad doplatila pouze na to, že si OSN stanovilo příliš vysoké cíle, které se postupem času už nechtěly nikomu dotáhnout do konce, jelikož možná ani neexistoval plán postupu, jakým by bylo možné zvolené cíle realizovat.

[285] Momtaz, 2000
[286] Rada bezpečnosti OSN (rezoluce 837), 1993
[287] Glanville, 2005, str. 9
[288] Schabas, 1948
[289] Jukl, 2005
[290] Egan, 2001, str. 53

Především díky zkoumání obou intervencí z pohledu legitimity jsem nakonec schopný odpovědět na v úvodu položenou otázku, zda je v dnešní době k vykonání intervence nezbytná autorizace OSN? Došel jsem k závěru, že neschválení intervence v Kosovu Radou bezpečnosti OSN z této intervence nečiní žádný zločin, za který by měly být intervenující státy potrestány. Autorizaci Rady bezpečnosti nepovažuji při budoucích intervencích jako stěžejní minimálně do té doby, dokud Rada neprojde reformou, která by zamezila některému ze stálých členů jednání zcela zablokovat. V takovém případě si myslím, že by bylo rozumné přenechat hlasování o intervenci například narychlo svolanému Valnému shromáždění, které by převzalo rozhodovací pravomoc namísto Rady bezpečnosti.

7 Seznam použitých zdrojů

2005 World Summit Outcome. *United Nations* [online]. 25.10.2005 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement

Abdullahi Warfa's Page. *Peace and Collaborative Development Network* [online]. 23.5.2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.internationalpeaceandconflict.org/profile/AbdullahiWarfa

ANNAN, Kofi A. Kofi Annan - The Economist. *United Nations* [online]. 1999 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.un.org/news/ossg/sg/stories/kaecon.html

Archiv článků. *Kosovo - Svědomí Evropy* [online]. 2008 [cit. 2011-09-25]. Dostupné z WWW: http://kosovo.ic.cz/archiv.html

AVL Faculty: Prof. Djamchid Momtaz. *United Nations* [online]. 2008 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/cod/avl/faculty/Momtaz.html

Kosovo assault 'was not genocide'. *BBC News* [online]. 2001 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1530781.stm

Biographies: LIEUTENANT GENERAL MICHAEL C. SHORT. *U.S. AIR FORCE* [online]. 2000 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: http://www.af.mil/information/bios/bio.asp?bioID=7136

BOUTROS-GHALI, Boutros. Letter dated 29 november from the Secretary-General adressed to the president of the Security Council. *Security Council* [online]. 30.11.1992 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/SOMALIA%20S24868.pdf

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. *The Human Rights Web* [online]. 1997 [cit. 2012-04-29]. Dostupné z: http://www.hrweb.org/legal/genocide.html

CSS strategic briefing papers. *Centre for Strategic Studies* [online] 2000 [cit. 2012-04-23]. ISSN 1175-1452. Dostupné z: http://www.victoria.ac.nz/css/docs/strategic_briefing_papers/vol.3%20jun%202000/hi.pdf

CORDONE, Claudio a Avner GIDRON. Was the Serbian TV station really a legitimate target?. *Le Monde diplomatique* [online] 2000[cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://mondediplo.com/2000/07/03kosovo

DAVIDOVIC, Jovana. Are Humanitarian Military Interventions Obligatory?. *Journal of Applied Philosophy*. [online] 2008, č. 2. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5930.2008.00393.x/full

DIPRIZIO, Robert C. Armed humanitarians: U.S. interventions from northern Iraq to Kosovo. Baltimore: *Johns Hopkins University Press*, 2002, 234 s. [cit. 2012-02-09] ISBN 08-018-7067-4.

Dr Luke Glanville - Griffith University. *Griffith University* [online]. 2010 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.griffith.edu.au/business-commerce/griffith-asia-institute/research/asian-politics-security-development/staff/dr-luke-glanville

EGAN, Patrick T. The Kosovo Intervention and Collective Self-Defence. *International Peacekeeping*. 2001(3). [cit. 2012-02-25]

EVANS, Gareth J a Mohamed SAHNOUN. The responsibility to protect: report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Ottawa: *International Development Research Centre*, 2001, 91 s. [cit. 2012-02-01] ISBN 08-893-6963-1. Dostupné z: books.google.cz

Fernando Tesón. *Florida State University College of Law* [online]. neuvedeno [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.law.fsu.edu/faculty/fteson.html

GARDNER, SCOTT, ROHAN a SHACKLETON. Encyklopedie Zeměpis světa. Praha: *Columbus*, 2002. [cit. 2012-04-02]

GASCOIGNE, Bamber. HISTORY OF SOMALIA. *HistoryWorld* [online]. 2001[cit. 2012-01-16]. Dostupné z: http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=ad20

GLANVILLE, Luke. Somalia Reconsidered: An Examination of the Norm of Humanitarian Intervention. *The Journal of Hummanitarian Assistance* [online]. 2005, 16 [cit. 2012-01-17]. Dostupné z: http://sites.tufts.edu/jha/archives/98

GLEIS, Joshua L. Withdrawing under fire: lessons learned from Islamist insurgencies. Washington, D.C.: *Potomac Books*, 2011, 239 s. [cit. 2012-04-16] ISBN 15-979-7665-2.

Google Earth (Version 6.1.0.4738). *Google Inc.*[Software] 2011. [cit. 2012-01-12] Dostupný z http://www.google.com/intl/cs/earth/download/ge/

GREENWOOD, Christopher. Humanitarian intervention: the case of Kosovo. 2002 *Finnish yearbook of international law* [online]. 2002(13) [cit. 2012-01-22]. Dostupné z: http://eprints.lse.ac.uk/21492/1/Humanitarian_intervention_the_case_of_Kosovo(LSERO).pdf

HOLZGREFE, J. L. a O. KEOHANE. Humanitarian intervention: ethical, legal, and political dilemmas. *Cambridge University Press* [online] 2003, 350 s. [cit. 2012-04-23]. ISBN 05-215-2928-X. Dostupné z: http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam034/2003269355.pdf

CHANG, Chih-Hann. Ethical foreign policy?: US humanitarian interventions. *VT: Ashgate*, [online] 2011, 190 s. [cit. 2012-03-30] ISBN 9781409425496. Dostupné z: books.google.cz

CHARNEY, Jonathan I. Anticipatory humanitarian intervention in Kosovo. *Vanderbilt Journal of Transnational Law* [online]. 2005 [cit. 2012-01-22]. Dostupné z: http://law.vanderbilt.edu/publications/journal-of-transnational-law/archives/volume-32-number-5/download.aspx?id=1990

CHATEAURAYNAUD, Francis. Une enteléchie d´après la guerre froide: Note sur les modes d´existence de la communauté internationale. *Groupe de Sociologie Pragmatique et Réflexive* [online]. 2006 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/11/43/11/PDF/communaute_internationale.pdf

FINNEMORE, Martha. 5. Constructing Norms of Humanitarian Intervention. *The Culture of National Security* [online]. 2002 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.metu.edu.tr/~ututba/Finnemore.pdf

ICISS. *Ralph Bunche Institute for International Studies* [online]. 2002 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://web.gc.cuny.edu/dept/rbins/ICISS/index.htm

ICISS. The Responsibility To Protect. *The International Development Research Centre* [online] 2001. [cit. 2012-03-27] ISBN 0-88936-960-7. Dostupné z: http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf

John Stupart - South Africa. *LinkedIn* [online]. 2010 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://za.linkedin.com/pub/john-stupart/a/28/986

JONATHAN I. CHARNEY (1943–2002). *American Society of International Law* [online]. 2002[cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.asil.org/ajil/jcobit.pdf

JOYNER, Daniel. The Kosovo Intervention: Legal Analysis and a More Persuasive Paradigm. *European Journal of International Law* [online]. 2002 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: http://ejil.oxfordjournals.org/content/13/3/597.full.pdf

JUKL, Marek. Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: (stručný přehled). Praha: *Český červený kříž*, 2005, 47 s. [cit. 2012-04-09] ISBN 80-254-1792-1. Dostupné z: http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp/konvence.htm

KELLY, Michael. Restoring and maintaining order in complex peace operations: the search for a legal framework. Boston: *Kluwer Law International*, 1999, 311 s. [cit. 2012-04-03] ISBN 90-411-1179-4.

KELSEN, Hans. Collective Security and Collective Self-Defense Under the Charter of the United Nations. *The American Journal of International Law*. 1948(4), s. 783-796. [cit. 2012-04-03-01] Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/2193350?seq=1

KNUDSEN, Tonny Brems. The History of Humanitarian Intervention: The Rule or the Exception? *Department of Political Studies* [online]. 2009 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://zunia.org/uploads/media/knowledge/isa09_proceeding_3708011262835777.pdf

KOLÍN, Vilém. The Legitimacy of Humanitarian Intervention: A Moral Perspective. *Obrana a strategie* [online]. 2007(1), 28 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/the-legitimacy-of-humanitarian-intervention-a-moral-perspective.html

Kosovo Conflict History. *International Crisis Group* [online]. 2010 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://www.crisisgroup.org/en/key-issues/research-resources/conflict-histories/kosovo.aspx

KOSOVO: Diplomatické úsilí znovu středem pozornosti. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 1999 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=631

KRIEGER, Heike. The Kosovo conflict and international law: an analytical documentation 1974-1999. Cambridge, UK: The *Press Syndicate of the University of Cambridge*, 2001. [cit. 2012-03-19] ISBN 0521800714. Dostupné z: books.google.cz

KRISCH, Niko. Review Essay Legality, Morality and the Dilemma of Humanitarian Intervention in Kosovo. *European Journal of International Law*. 2002(13), 323 - 335. [cit. 2012-04-11]

KURTH, James. Humanitarian Intervention After Iraq: Legal Ideals vs. Military Realities. *Orbis*. 2006(50). [cit. 2012-04-11]

LACINA, K. a kol. Nejnovější dějiny Afriky. Praha: *Svoboda*, 1987. [cit. 2012-04-17]

Lecture Series - Judge Sir Christopher Greenwood. *United Nations* [online]. 2008 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/cod/avl/ls/Greenwood_IL.html

List of All Cases. *International Court of Justice* [online]. 1999 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2

LOFLAND, Valerie J. Somalia*: U.S. Intervention and Operation Restore Hope*. Alabama, *US: Air War College*, [online] 2003. [cit. 2012-04-11] Dostupné z: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/navy/pmi/somalia1.pdf

LYONS, Terrence a Ahmed I SAMATAR. Somalia: state collapse, multilateral intervention, and strategies for political reconstruction. Washington, D.C.: *Brookings Institution*, 1995, 99 s. [cit. 2012-03-15] ISBN 08-157-5351-9.

Membership of the Security Council. *United Nations* [online]. 2012 [cit. 2012-01-27]. Dostupné z: http://www.un.org/sc/members.asp

MICHEL, Leo G. NATO Decisionmaking: Au Revoir to the Consensus Rule?. *Strategic Forum* [online]. 2003, č. 202 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA421879

MOMTAZ, Djamchid. NATO'S "humanitarian intervention" in Kosovo and the prohibition of the use of force. *International Review of the Red Cross* [online]. 2000, č. 837 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jqcr.htm

NARDIN, Terry. The Moral Basis of Humanitarian Intervention *Center for Global Peace and Conflict Studies* [online]. 2000 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.cgpacs.uci.edu/files/cgpacs/docs/2010/working_papers/terry_nardin_humanitarian_intervention.pdf

NATO - Member Countries. *NATO* [online]. 2009 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/SID-BDBE365C-CD55B6C5/natolive/nato_countries.htm

Ndryshimet demografike të popullsisë së Kosovës në periudhën 1948-2006. Priština, Kosovo: *Statistical Office of Kosovo* [online]. 2008, str. 11. [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: http://esk.rks-gov.net/publikimet/doc_view/575-ndryshimet-demografike-te-popullsise-se-kosoves-ne-periudhen-1948-2006?tmpl=component&format=raw

Newly independent Kosovo's constitution enters force. *AFP* [online]. 2008 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://afp.google.com/article/ALeqM5i-eG5b77lXRmme6EL1zWnRK5mdEQ

Operation Restore Hope. *GlobalSecurity* [online]. 2000 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.globalsecurity.org/military/ops/restore_hope.htm

OPERATION RESTORE HOPE. *OPERATION RESTORE HOPE* [online]. 1993 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www4.localaccess.com/dixon/somalia/

Charta OSN, *OSN* [online] 1945. [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf

Peacekeeping Fact Sheet Archive Troops and police contributors Archive Fatalities Gender Policy and guidance Reports Publications Peacekeeping Fact Sheet. *United Nations* [online]. 31.1.2012 [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml

R2Pcs. *ICRtoP* [online]. 17.5.2006 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: http://www.responsibilitytoprotect.org/files/R2Pcs%20Frequently%20Asked%20Question.pdf

UN Resolution on the Responsibility to Protect. *ICRtoP* [online]. 2009 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/component/content/article/35-r2pcs-topics/2626-un-resolution-on-the-responsibility-to-protect

Rambouillet Agreement: Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo. *U.S. Department of State* [online]. 1999 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://www.state.gov/www/regions/eur/ksvo_rambouillet_text.html

RESOLUTION 1199 (1998). *United Nations* [online]. 13.9.1998 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm

Responsibility to Protect. *STAND* [online]. neuvedeno [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.standnow.org/learn/responsibility

ROBERTS, Adam. NATO's 'Humanitarian War' Over Kosovo. *Survival* [online]. 1999(3), 22 [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: http://bev.berkeley.edu/fp/readings/Roberts.txt

ROBERTSON, George. 'Kosovo One Year On: Achievement and Challenge,' *NATO* [online]. 2000 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://www.nato.int/kosovo/repo2000/index.htm

SAMATAR, S. S. *A* Country Study: Somalia, Chapter 1 – Historical Setting. *Federal Research Division, Library of Congress*. [on-line]. 2010. [cit. 2012-01-17]. Dostupné z http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/sotoc.html

Security Council Resolutions. UNITED NATIONS. *United Nations* [online]. 1993 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.un.org/docs/scres/1993/scres93.htm

Security Council Resolutions. UNITED NATIONS. *United Nations* [online]. 1992 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.un.org/documents/sc/res/1992/scres92.htm

SCHABAS, William A. Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. *United Nations* [online]. 9.12.1948 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/cppcg/cppcg.html

SCHREURER, Cristoph. Is there a Legal Basis for the NATO Intervention in Kosovo?. *Universität Wien* [online]. 1999 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: http://www.univie.ac.at/intlaw/kosovo.pdf

Somalia - UNOSOM I. *United Nations* [online]. 1997, 21.3.1997 [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm

Somalia - UNOSOM II. *United Nations* [online]. 1997, 21.3.1997 [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm

SOMALIS. *Cultural Orientation Resource Center* [online]. 18.02.2004 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: http://www.cal.org/co/somali/shist.html

Statement of Slobodan Milosevic Regarding Rambouillet. *The Emperor's New Clothes* [online]. 22.3.1999 [cit. 2012-01-27]. Dostupné z: http://emperors-clothes.com/docs/rambouillet-milosevic.htm

STOJAROVÁ, Věra. Kosovská osvobozenecká armáda. *REXTER* [online]. 2003 [cit. 2011-09-25]. Dostupný z: http://www.rexter.cz/kosovska-osvobozenecka-armada-uck/2003/05/01/

STOWELL, Ellery C. Intervention in International Law, Washington, DC: *John Byrne & Co.*, 1921, str.63–85. [cit. 2012-04-07].

STUPART, John. JUS AD BELLUM AND INTERVENTION IN SOMALIA: WHY A MILITARY RESPONSE CAN STILL WORK. *Scientia Militaria - South African Journal of Military Studies*. [online] 2011 [cit. 2012-04-02]. ISSN 2224-0020. DOI: 10.5787/39-2-112. Dostupné z: http://scientiamilitaria.journals.ac.za/pub/article/view/112

ŠLACHTA, Mojmír. Ohniska napětí ve světě. Praha: *Kartografie Praha*, 2007. 187 s.

TENBERGEN, Rasmus. Bombs for Human Rights? Humanitarian Intervention in Kosovo. *Leadership Development* [online]. 2001 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://www.rasmus-tenbergen.de/publikationen/Bombs%20for%20Human%20Rights.pdf

TERRY, James P. Rethinking Humanitarian Intervention After Kosovo: Legal Reality and Political Pragmatism. *Army Lawyer* [online]. 2004, 11 [cit. 2012-01-22]. Dostupné z: http://www.hsdl.org/?view&did=449904

TESÓN, Fernando R. KOSOVO: A POWERFUL PRECEDENT FOR THE DOCTRINE OF HUMANITARIAN INTERVENTION. *Amsterdam Law Forum* [online]. 2009(2), [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: http://ojs.ubvu.vu.nl/alf/article/view/62/119

The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. *Office of the high Representative in Bosnia and Herzegovina* [online]. 14.12.1995 [cit. 2011-04-04]. Dostupné z WWW: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379

The United States Army in Somalia, 1992 - 1994. *U.S. Army Center of Military History* [online]. 2006 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.history.army.mil/brochures/Somalia/Somalia.htm

UNHCR - Kosovo Crisis Update. *UNHCR - The UN Refugee Agency* [online]. 6. 8. 1999 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.unhcr.org/3ae6b80f30.html

UNITED NATIONS OPERATION IN SOMALIA II (UNOSOM II) - Background. *United Nations* [online]. 1995 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom2mandate.html

UNITED NATIONS OPERATION IN SOMALIA II (UNOSOM II) - MANDATE. *United Nations* [online]. 1995 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom2mandate.html

United Nations Peacekeeping. *United Nations* [online]. 1999 [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peacekeeping.shtml

Charter of the United Nations. *United Nations*. [online]. 1945 cit. 2012-01-29]. Dostupné z: http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3930.html

V Somálsku vypukl hladomor. *iDnes.cz* [online]. 20.7.2011 [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-somalsku-vypukl-hladomor-zemrely-desetitisice-lidi-tvrdi-osn-p80-/zahranicni.aspx?c=A110720_091646_zahranicni_ipl

Voting : Security Council (SC) : United Nations (UN). UNITED NATIONS. *United Nations* [online]. 1995 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/scvote.htm

WARFA, Abdullahi. Does Somalia qualify for humanitarian intervention? *Hiiraan Online* [online]. 2011 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.hiiraan.com/op4/2011/aug/19975/does_somalia_qualify_for_humanitarian_intervention.aspx

WESTERN, John. Sources of Humanitarian Intervention: Beliefs, Information, and Advocacy in the U.S. Decisions on Somalia and Bosnia. *International Security* [online]. 1999(1) [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/western1.htm

WHEELER, Nicholas J. Saving strangers: humanitarian intervention in international society. New York: *Oxford University Press*, 2002. [cit. 2012-03-21]. ISBN 978-019-9253-104.

Yugoslavia - Country history and economic development. *Encyclopedia of the Nations* [online]. 2007 [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Yugoslavia-COUNTRY-HISTORY-AND-ECONOMIC-DEVELOPMENT.html

Příloha 1

March 22, 1999

Reply of the President of the Federal Republic of Yugoslavia, Mr. Slobodan Miloševic, to the Message of the Co-Chairmen of the Rambouillet Meeting, Ministers of France and of Great Britain, Messrs Hubert Vedrine and Robin Cook

Gentlemen Ministers,

This is my reply to the message you have sent me. The talks in Paris, which you called adjourned, did not take place at all. The delegation of the Government of the Republic of Serbia and the representatives of the Albanian separatist and terrorist movement never met to talk.

As concerns the signed "Agreement", two documents were signed in Paris. One of the documents was signed by the representatives of all national communities from Kosovo, and these are the [real -TENC]representatives of Kosovo. The other document was signed by the representatives of the Albanian separatist and terrorist movement, and they, of course, are not the representatives of Kosovo.

That other document, which you call the Rambouillet Agreement, however, is not the Rambouillet Agreement. For both in Ramouillet, and in Paris, the people who came to negotiate, did not negotiate. There were no talks between them, therefore there could be no common document to be accepted or rejected.

Otherwise, the text you call the Rambouillet Agreement, was published in the Kosovo press (the Albanian paper "Koha Ditore") before the start of the Rambouilet talks. Belgrade is tolerant, but not stupid. Thanks to the stupidity of someone else, the document which should have been the result of the talks which were still to take place, was published.

Of course, we have nothing against preparing a draft document before the start of the talks. But we are strongly against not having talks at all, and being asked to sign something which could eventually be a draft agreement as an agreement, never meeting those with whom we should have agreed.

Therefore, my reply to your sentence "the agreement is on the table", is the following: Only a draft agreement could be at the table. But an empty table does not bring about an agreement. Nor can an agreement be reached only if one side of the table is filled. Those concerned with the agreement must sit at the table.

Regarding your threats with NATO military intervention, your peoples should be ashamed of them, for you prepare yourselves to use force against a small European nation, just because it protects its territory from separatism, protects its citizens from terrorism, and its historical dignity against rats who know nothing about history or dignity.

You say that large movements of our security forces are a matter of great concern. If you think they are a matter of concern for the separatists who would like to take away a part of the territory of Serbia and Yugoslavia, they, of course, should be concerned. If you have in mind some possible aggressors outside Yugoslavia, this should be a matter of concern for them, too.

Is it really possible for a normal person to think that somebody who is being threatened will not show the intention to defend himself?

You are, Gentlemen, Ministers of Foreign Affairs of two European countries, and as such are distinguished diplomats. In such a capacity, you have the right to mediate, to negotiate, to advocate goodwill, to strive for peace in Europe, for better relations among nations. But you do not have the right to threaten other countries and other citizens, nor to arrange life in other countries.

We stay with our strong opinion to solve the problems in Kosovo and Metohija by peaceful means, through negotiations. The fact that negotiations did not take place in Rambouillet and in Paris does not mean that we should give up negotiations. At least from our peaceful and democratic standpoint.

- Slobodan Miloševic[291]

[291] Statement of Slobodan Milosevic Regarding Rambouillet. *The Emperor's New Clothes* [online]. 22.3.1999 [cit. 2012-01-27]. Dostupné z: http://emperors-clothes.com/docs/rambouillet-milosevic.htm